

ELANUL

Nr. 102
AUGUST
2010

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Avantajele integrării europene a Republicii Moldova

Iulian SÎNZIANU

Cetățenii Republicii Moldova își pun în prezent legitimele întrebări: De ce este oportună aderarea țării noastre la structurile Uniunii Europene? Care sunt avantajele intrării în marea familie europeană? În ce măsură societatea moldovenească va fi schimbată și va cunoaște progrese în domenii diverse, cum ar fi creșterea economică, îmbunătățirea nivelului de trai, modernizarea administrativă, o mai mare calitate a actului judiciar, asigurarea integrală a drepturilor și libertăților fundamentale? De ce este de preferat aderarea la Uniunea Europeană rămânerii în sfera de influență rusească, în condițiile în care chiar unele state occidentale (Norvegia, Elveția) au refuzat, în urma unor referendum – uri, intrarea în comunitatea europeană?

Probleme fundamentale ale societății moldovenești.

În august 1991, Parlamentul de la Chișinău proclama independența politică a Republicii Moldova. În realitate, după două decenii de la acele evenimente, dependența de spațiul fostei URSS, cel puțin în domeniul economic și în privința resurselor energetice, este încă substanțial. Republica Moldova are și astăzi, după două decenii de la proclamarea independenței, o economie cu caracter preponderent agrar, în timp ce media europeană a populației active angajate în sectorul agricol variază între 2-5%. În același timp, Republica Moldova nu dispune de resurse energetice importante, aproape toate provin din import, mai ales din Rusia, ceea ce se transformă, pe alocuri, în posibilități de șantaj politic. Deși din anul 2000 se înregistrează o creștere economică importantă și constantă, de 5-6% pe an, cetățenii Republicii Moldova continuă să fie cei mai săraci locuitori ai Europei, în cifre absolute, cu un PIB per capita în jur de 1500 de dolari (ceva mai ridicat raportat la puterea de cumpărare), sub o zecime din media din Uniunea Europeană.

- continuare în pagina 16 -

File din istoria interbelică a localității Bălăurești

Tudor CIOBANU (Chișinău)

Împroprietărirea

În ședința plenară a Sfatului Țării din 26/27 noiembrie 1918 a fost votată legea privitoare la reforma agrară din Basarabia. În conformitate cu această urmasă să fie desproprietărite: zemstvele, supușii străini care nu se vor declara cetățeni români până la 1 ianuarie 1919, fostele moșii ale Guvernului Imperiului Rus. Parțial au fost expropriate mănăstirile, pentru care urma să se lase câte o jumătate de hectar de pământ arabil de călugăr sau frate; la fel și din marile proprietăți personale sau de familie se prevedea exproprierea a 1.000.000 de hectare de teren cultivabil. Conform cu articolul 17 împroprietărirea a fost efectuată prin intermediul răscumpărării bănești a loturilor primite. Statul se obliga să achite 25% din cost. Pentru realizarea reformei a fost înființată o instituție de stat, numită „Casa Noastră”. Ea avea menirea de a pregăti și conduce lucrările de expropriere, ocupându-se atât de sistematizarea fondului funciar rural (delimitare, parcelare și colonizare), cât și organizarea provizorie a agriculturilor în obști și cooperative. În fiecare județ „Casa noastră” a înființat câte o comisie alcătuită din: un delegat de al său, un judecător civil, un agronom al directoratului agricultură, un reprezentant al proprietarilor și cinci ai țărănilor aleși de congresul țărănesc județean.

Au fost create subcomisii, în cadrul cărora delegații de la județ împreună cu reprezentanții localității respective stabileau cum trebuia parcelată moșia și care era prețul pentru împroprietărire. În urma parcelării, loturile echivalente ca suprafață erau împărțite sătenilor în baza tragerii la sorți. Sectorul unui gospodar varia între 6 și 8 ha de pământ și era constituit din pământul deținut la acel moment în proprietate și cel primit în urma aplicării reformei.

- continuare în pagina 2 -

Moș Ghiță Știrbu și mareșalul Prezan

Dan RAVARU

Prin 1986, o delegație a veteranilor a ajuns la Schinetea-Dumești pentru a se reculege la mormântul mareșalului Constantin Prezan. Ce a găsit acolo i-a oripilat pe bătrânii luptători și, „indignatio facit”, au venit la primul-secretar al județului, cu jalba în proțap. Era, într-adevăr, o rușine națională, nepercepută însă la adevăratele sale dimensiuni în acea perioadă. Pisica a fost aruncată în curtea Comitetului Județean pentru Artă și Cultură Socialistă care, la rândul său, a apelat la instituțiile subordonate. Nimeni, însă, nu a vrut să se angajeze, așa că am fost delegat eu, care aveam o funcție modestă și eram singurul din sistem care nu avea onoarea să fie membru PCR,

să rezolv problema. Adevărul era că respectivii culturnici ori nu știau cine a fost Prezan, ori știau bine, din „anumite” surse, și se fereau, deci, să se implice. Mareșalul Prezan, unul dintre cei trei militari români care au ajuns la acest rang, avea o situație cu totul specială în viziunea comuniștilor. Deși ceilalți doi mareșali români, Alexandru Averescu și Ion Antonescu, erau amintiți când de bine, când de rău în manualele de istorie, în jurul lui Prezan, care spre deosebire de ceilalți doi, nu a fost implicat în viața politică, exista o ignorare suspectă. Constantin Prezan a fost un strălucit militar, un adevărat tehnician în domeniul său, și s-a remarcat în primul Război Mondial prin fapte memorabile.

- continuare în pagina 2 -

Moș Ghiță Știrbu și mareșalul Prezan

- urmare din pagina 1 -

Comandant al Armatei a IV-a (de nord), a realizat cu succes pătrunderea în Ardeal și s-a retras cu efectivele complete numai atunci când aceeași mișcare au executat-o și rușii, care formau flancul drept al trupelor sale. A fost pe punctul de a salva sau de a întârzia, cel puțin, ocuparea Bucureștilor prin acțiunile grupului de armate Prezan, operațiune din păcate eșuată datorită trădării (sau prostiei?) generalului Socek.

În continuare, din decembrie 1916 până la sfârșitul războiului, a fost șeful Marelui Stat Major, stabilind planurile de luptă ale marilor bătălii, în primul rând cea de la Mărășești, împreună cu seful secției "operațiuni", maiorul Ion Antonescu, și el viitor mareșal. Marele său păcat pentru comuniști a fost faptul că, în 1918, a salvat România de bolșevism. La începutul anului, Lenin pregătise un complot care ar fi dus la proclamarea unei României sovietice. La Iași, în tabăra de la Socola, au fost concentrați mii de soldați ruși îndoctrinați pentru comunism și care, sub conducerea unui oarecare Rosal, urmau să aresteze pe rege, guvernul și parlamentul, apoi să proclame sovietizarea ca exemplu al revoluției mondiale, preconizată de Troțki (Bronstein), adjunctul lui Lenin. Ceea ce a reușit temporar în Ungaria, Slovacia, Bavaria nu a reușit în România. Și aceasta datorită intervenției energice a generalului, apoi mareșalului Prezan, care, în mod surprinzător, a adus de pe front două regimente proaspete de vânători care i-au dezarmat pe ruși. Sovieticii nu i-au iertat niciodată aceasta și Prezan a rămas în vizorul tuturor serviciilor secrete ale "marelui vecin" de la răsărit, indiferent cum s-au numit: Ceka, OGPU, GPU, NKVD, KGB și, poate, FSB.... În concluzie, nici în perioada de relativă reconsiderare a valorilor naționale și patriotice de după 1965, mareșalul Prezan nu putea fi luat în considerație la dimensiunile meritelor sale; se supăra "big brother"-ul, adică Moscova. Ajuns la Schinetea-Dumești, am fost și eu îngrozit de starea mormintelor mareșalului Prezan și al soției sale, Olga. În fostul său conac era instalat un azil de bolnavi psihici, care distruseseră crucile și foloseau plăcile mormintelor pentru dejecții, iar spațiul din jur pentru alte "activități", toate acestea spre nepăsarea administrației. Am întocmit un plan de măsuri care ar fi costat zece mii de lei și pe care, bineînțeles, nu s-a gândit nimeni să-l pună în aplicare. Cel mai important moment al deplasării a fost întâlnirea cu Ghiță Știrbu, cel care, de fapt, îi chemase pe veterani. La peste 90 de ani, el păstra un cult profund al mareșalului Prezan. Îl admirase de când era copil, impresionat de frumusețea și ținuta sa militară, iar visul său modest de fiu al satului era ca, atunci când se va căsători, Prezan să îi fie nas. Voluntar în armată, i-a fost ordonanță în timpul războiului și a avut bucuria să-i aibă ca nași de cununie pe Constantin și Olga Prezan. Când mareșalul a murit, în 1943, și sicriul a fost adus, conform dorinței sale, de la București la Schinetea, de la gară până în sat s-a format un cordon de 3.000 de ofițeri, deasupra zburând avioane pentru protecție, deoarece cortegiul funerar era însoțit de regele Mihai, mareșalul Antonescu și alți înalți demnitari. Dar, pe urmă, nimeni nu s-a mai preocupat de defunctul mareșal. Ghiță Știrbu, legat de datini și tradiții, a fost mirat că au trecut 7 ani și mulți alții apoi, și nimeni nu a făcut slujbele religioase cuvenite, la dezgropare. Atunci s-a erijat singur ca urmaș și rudă și, din sărăcia sa, a făcut 80 de colăcei la care a adăugat 20 de litri de vin, a plătit o slujbă și a făcut toate cele creștinești pentru mareșal. Gestul său a simbolizat pentru mine o adevărată și sinceră manifestare de recunoștință și de conservare a memoriei unui mare patriot, mai importantă decât toate manifestările omagiale de după 1989, "când s-a dat voie".

File din istoria interbelică a localității Bălăurești

- urmare din pagina 1 -

Legea prevedea loturi întregi pentru biserică și școală. Locuitorii care nu erau de acord cu deciziile Comisiei județene puteau face apel la Comisia Centrală a Casei Noastre în decurs de 15 zile de la emiterea hotărârei.

Pe parcursul anilor 1919 și 1920 a fost parcelată întreaga moșie Bălăurești. S-a constatat că suprafața pământului arabil nu era suficientă pentru împroprietărirea tuturor sătenilor conform prevederilor reformei agrare. La 23 decembrie 1920 preotul paroh Ioan Marcoci și cântărețul Teofil Spinei înștiințează, printr-o scrisoare, Comisia județeană a Casei Noastre că biserica din Bălăurești nu a beneficiat de pământ, cu toate că articolul 6 al legii cu privire la reforma agrară prevedea ca biserica să fie împroprietărită cu loturi întregi în număr egal cu cel al statelor slujitorilor bisericești din localitate. Semnatarii cer Comisiei județene să intervină pentru a le fi repartizat pământ¹.

La începutul anului 1921 subprefectura județului Chișinău, împreună cu agronomul regiunii agricole Nemțeni, au cerut de la primăria comunei Bălăurești înființarea unei subcomisii locale pentru soluționarea problemelor apărute. Din cei 250 capi de gospodărie cu drept de împroprietărire, aproape la jumătate le reveneau mai puțin de 5 ha. Ținând cont de acest fapt, adunarea a hotărât să includă în componența subcomisiei mai mulți reprezentanți dintre acei cu puțin pământ. Prin decizia comunității sătești au fost aleși: primarul Eftimie Crețu, președinte, preotul Ion Marcoci, învățătoarea Nadejda Barițcaia și trei gospodari cu mai puțin de 5 ha de pământ: Ion Proca, N. Buștiuc, Gh. Stavarache².

Subcomisia a lucrat operativ. Au fost întocmite noi tabele pentru împroprietărirea țăranilor din satul Bălăurești, care au fost afișate în localul primăriei la 14 martie 1921 pentru ca timp de 20 de zile sătenii să facă cunoștință cu conținutul lor. Toate obiecțiile urmau să fie expuse subcomisiei. Apoi, la 3 aprilie, 1921, a fost convocată adunarea comunității pentru a discuta public listele. În cadrul întrunirii s-a constatat că nu s-a comis nici o greșală. Procesul verbal al adunării a fost scris „în trei exemplare, din care unul se va trimite la Comisia județeană, al doilea la Casa Noastră, prin regiunea agricolă Nisporeni, iar al treilea se va păstra în arhiva primăriei”³. Ulterior, au fost organizate încă două ședințe publice, la 10 aprilie și, respectiv 17 aprilie.

Documentele au fost analizate de către Comisia județeană și administrația Cercului agricol Nemțeni, iar la 3 decembrie, 1921, a fost organizată o ședință publică comună: „Noi, C. Secară, Administrator agricol al cercului Nemțeni, în urma ordinului Dlui Agronom Regional, respectiv, ne-am prezentat, azi, data de mai sus, în comuna Bălăurești, unde în asistența întregii subcomisii locale de împroprietărire și a obștei adunate, am procedat întâi la verificarea tabloului de împroprietărire, făcând corecturile legale și în urmă au tras în fața noastră sorții următorii locuitori: 6 invalizi de război, o văduvă de război, 17 văduve, 6 orfani, 12 locuitori, capi de familie, care au drept la 4-5 ha; 21 – la 3-4 ha; 38 – la 2-3ha; 58 – la 1-2 ha; 70 – la 0-1 ha”⁴. Sătenii din aceeași categorie, împărțeau între ei loturile în conformitate cu tragerea la sorți. „Asemeni obștea a cerut în fața noastră, ca delegaților și întregii subcomisii locale să li se dea pământ în apropiere de sat, fără sorți, ca recompensă pentru munca în interesul ce depune pentru nevoile obștei”⁵.

În anul următor, au avut loc mai multe ședințe ale Comisiei județene de expropriere și împroprietărire în cadrul cărora s-a discutat situația din satul Bălăurești. Spre exemplu, în ședința din 10 februarie 1922 au fost definitivare listele invalizilor de război, a orfanilor de război și cea a văduvelor de război din sat care trebuiau împroprietăriți: invalizi de război: Ion Gh. Isache, Vasile I. Trohin, Toader I. Bobernaga, Constantin Iudin, Ion C. Munteanu, Petre S. Bătrânu, Eftene Proca; orfani de război: Agafia M. Mămăligă; văduve de război: Elena I. Trohin. În vara anului 1922, timp de trei

zile 27, 28 și 29 iulie, în cadrul Comisiei județene a fost analizată lista celor 242 împrăștiți din satul Bălăurești stabilită la 3 decembrie 1921. Au fost efectuate anumite modificări. Lui Constantin Solomon, pe motiv că este bătrân, și nu are copii necăsătoriți, i s-a refuzat acordarea altor proprietăți funciare în afară de cele pe care le stăpânea. A fost anulată împrăștierea pentru Toader Luncașu pe motiv că era holtei, la fel și lui Vasile Bălan și Vladimir Proca din cauza că s-au căsătorit după 15 septembrie, 1921. La 28 iulie, învățătoarea Nadejda Barițcaia a depus o contestație pe numele Comisiei județene, prin care anunța că nu a primit lotul de pământ repartizat. Contestația a fost discutată în ședința Comisiei județene din 15 septembrie în prezența reprezentanților satului: Eftimie Crețu, în calitate de primar, Ion Proca – delegat și N. Barițcaia – contestatar, unde s-a decis ca învățătoarei să-i fie acordat lotul respectiv. Tot atunci s-a luat decizia de ai include în listă pe Teodor S. Luncaș și Gh. C. Istrati pe motiv că au atins vârsta majoratului și au gospodăria proprie. În total au fost acceptate 260 de împrăștiări, incluzând școala primară și casa parohială. O parte din locuitorii satului Bălăurești dețineau pământ în baza dreptului embaticar sau de arendă îndelungată pe moșia Nemțeni. Comisia a decis ca arendașii să poată obține asupra loturilor respective titlul de proprietate⁶.

Suprafața cu destinație agricolă de pe moșia Bălăurești era insuficientă pentru a fi împrăștiată toți cei care aveau dreptul. În satele vecine situația era exact invers – terenul agricol disponibil era mai mare. Acest fapt a determinat Comisia județeană să dea locuitorilor din Bălăurești loturi pe moșiile vecine. Ședința Comisiei județene din 28 martie 1923 a avut loc în comuna Bălăurești. Au fost prezenți: I. Curavschi, membru al Comisiei județene, Ion Ionescu, agronom regional Nemțeni, Filip Coratcovschi, Administrator agricol al cercului Nemțeni, Constantin Mămăligă, primarul comunei. Principalul subiect discutat a fost „... stabilirea definitivă a terenului cu care urmează a se împrăști locuitorii satului Bălăurești...”⁷. Tot atunci s-a discutat și cazul Nadejdei Barițcaia, care a primit lotul școlii primare.

În ședința din 20 iulie 1923 această comisie a hotărât: „Fixarea întinderii lotului întreg și de completare pentru împrăștierea locuitorilor recunoscuți cu drept la împrăștiări din satul Bălăurești, plasa Nisporeni, județul Chișinău cu 6 ha”⁸. S-a stabilit ca suprafața rezervată pentru împrăștierea țăranilor din Bălăurești să fie completată cu loturi de pe moșiile vecine după cum urmează în tabelul de mai jos:

Moșia	Proprietarul	Suprafața	
		Hectare	Metri pătrați
Nemțeni	Mănăstirea Neamț	58	9.324
Zberoaia	Gh. Gonata	268	2.480
Frasin	Episcopia Huși	38	9.517
Costești	N. Dănăilă	631	1.800
Cățăleni	S. Axiuc	108	579

Întreprinderi economice. Bugetul

În perioada interbelică în satul Bălăurești au activat mai multe întreprinderi comerciale și de producție care aparțineau localnicilor. Vasile Gh. Negru a înființat în anul 1921 o „prăvălie de mărunțișuri și manufactură”⁹, pe care a amplasat-o în locuința sa. Clădirea era construită din lemn, nuiele și pământ, iar acoperișul din șindrilă. Localul avea 6 camere, din care trei au fost rezervate pentru trai. În gospodăria lui Vasile Negru se mai afla o pivniță și un sarai, care erau folosite pentru buna organizare a afacerii. În conformitate cu datele stocate la comisia primăriei pentru colectarea impozitelor în anul 1921, din care făceau parte primarul C. Mămăligă, G. Trohin și N. Ionel, venitul brut mediu pe zi al acestei unități economice a fost estimat la 60 lei, iar venitul brut anual – la 21.960 lei. Cheltuiala anuală brută era de 11.160 lei, din care 2.000 erau prevăziți pentru reparație, 2.000 pentru achitarea impozitelor. Întreprinderea, în conformitate cu datele comisiei, valora circa 25.000 lei. În anul 1921 de serviciile acestei întreprinderi au beneficiat în jur de 1500 săteni.

Principalul document care reflectă activitatea financiară a localității Bălăurești în perioada interbelică era bugetul unității administrative din care făcea parte. Documentul elaborat de

primărie era corectat la județ. Pentru anul 1924, când satul Bălăurești era parte a comunei Zberoaia, au fost calculate venituri în sumă de 92.548 lei 30 bani, iar la capitolul cheltuieli suma de 137.243 lei¹⁰. Comisia interimară a Zemstvei județului Chișinău a redus de la capitolul venituri cotele adiționale, a suprimat articolul „De la mori de măcinat cereale”, a adăugat articolul „Din taxe pentru buletine de înscriere la biroul populației”. A suferit schimbări și capitolul cheltuieli: s-au adăugat 10.000 lei pentru lichidarea volostei, Comisia a cerut să fie alocați bani pentru abonamente la ziare și reviste și pentru iluminatul și încălzitul sediului primăriei. În bugetul anului financiar 1924-1925 instanța județeană respectivă a intervenit în sumele planificate pentru achitarea salariului administrației comunei, așa cum se poate vedea din tabelul de mai jos. Totuși, bugetul pentru acel an a rămas deficitar. Veniturile acumulate au fost estimate la peste 109.173 lei, iar suma totală a cheltuielilor depășea 180.540 lei¹¹.

Organigrama primăriei pentru anul 1925	salariul de funcție, în lei, stabilit de	
	primărie	județ
Primar	10.800	8.400
Notar	16.800	14.400
Secretar	13.200	9.600
Vătăjel	5.400	4.800
Perceptor	5.400	4.800

După desființarea instituției zemstvei, bugetul comunei era expertizat de către Delegația permanentă județeană, care dispunea de împuternicire de a corecta sumele planificate de primărie. În anul 1925 Delegația a redus din capitolul venituri, al bugetului comunei Zberoaia, 10.000 lei din totalul contribuțiilor comunale. Bugetul pentru anul financiar 1925-1926 a fost echilibrat, suma prognozată a veniturilor era egală cu cea a cheltuielilor¹².

Bugetul, care determina starea economică a primăriei, înainte de a fi definitivat de către Consiliul comunal, era afișat în loc public. La 26 mai 1928, consiliul comunal Zberoaia s-a întrunit pentru a vota bugetul pentru anul financiar 1927-1928. „Noi, Grigore Lupu, primarul comunei Zberoaia, județul Lăpușna, conform ordinului Prefecturii Județului Lăpușna, nr. 9020/928 constatăm prin prezentul proces-verbal că bugetul pe exercițiul 1928 aprobat de către Consiliul comunal a fost afișat pe ușa primăriei timp de 15 zile cu începere de la 10 până la 25 mai”¹³. Pentru acel an capitolul venituri avea câteva articole esențiale: 72.500 lei reprezentau suma cuvenită din repartitia fondului comunal, 134.500 lei urmau să provină din taxa domiciliară, 66.000 lei – din cotizații pentru construcții.

La plata impozitului la fel erau supuși comercianții și micii industriași. Astfel, în 1928 Andrei Negru și Vasile Trohin au achitat o taxă comunală de 200 lei pentru că aveau în proprietate câte o cârciumă. Aceiași sumă au plătit-o și proprietarii de băcăniei Neculai Negru și Moise Șeiber. În acel an în sat sunt înregistrate și două fabrici de ulei aflate în proprietatea lui Gheorghe Munteanu și Neculai Rotaru¹⁴. Satul Bălăurești, în perioada interbelică, era vestit și prin lemnarii săi: Constantin S. Luncașu, Zaharia Drăgan, Mitrofan V. Lupu, Vasile Bălan, iar Năstase Drăgan confecționa căciuli. Impozitul plătit de către ei în bugetul comunal varia de la 50 lei până la 100 lei. Una din îndeletnicirile tradiționale era producerea vinului. În bugetul comunei pentru anul financiar 1925-1926 proprietarii de teacuri au plătit taxe în valoare de 2.850 lei. Cu ocazia alcătuirii bugetului pe anul financiar 1927-1928 sunt menționați mai mulți deținători de teacuri către trebuiau să achite o taxă locală de 300 lei anual: Ion Gr. Negru; Ion Maleș, Vasile Negru, Teodor I. Istrate, Teodor T. Mămăligă, Costache Mămăligă, Ion T. Iovu, Ion Caraman, Vasile Ion Iovu, Ion Mămăligă, Teodor Negru, Andrei Negru, Trifan Istrate. În total suma prevăzută era de 6.400 lei¹⁵. În total, pentru acel an au fost prognozate venituri în sumă de 343.200 lei.

Printre cele mai costisitoare articole de la capitolul cheltuieli în 1927-1928 au fost retribuția personalului administrativ – 109.200 lei, reparația primăriei – 10.000 lei, reparația podurilor – 10.000 lei,

serviciul pază – 97.300 lei, învățământ – 35.126 lei, culte – 35.126 lei. Suma totală a cheltuielilor a fost prognozată la nivelul de 343.200 lei¹⁶.

Către anii treizeci ai secolului al XX-lea sumele incluse în buget au crescut. În anul 1933 la capitolul venituri comuna Zberoaia dispunea de 426.741 lei (venituri adiționale – 27.160 lei, fond comunal – 13.362 lei, bilete de vânzare a vitelor – 2.000 lei, vaccinarea vitelor – 26.888 lei, arenda terenului de vânătoare – 900 lei ș.a.). Au fost planificate cheltuieli în valoare de 452.442 lei (65.400 lei – retribuirea personalului administrativ, 4.000 lei – transportarea personalului administrativ, întreținerea postului de telefon – 4.600 lei ș.a.)¹⁷.

La ședința Consiliului comunal din 14 mai 1937 au participat primarul Petre Nicolau în calitate de președinte; consilierii comunali: Nicolae Negru, Andrei Buza, Teodor Apostu, Lavrente Grigoraș, Ion Berbeci, Grigore Luncașu, Petre Huțuțui, Andronie Croitoru în calitate de membri și notarul Petre Tarlev. Atunci a fost aprobat regulamentul Pentru înființarea impozitelor și taxelor comunale prevăzute de articolul 184 din Legea Administrativă, așa cum pot fi văzute în tabelul de mai jos. În prima rubrică sunt incluse taxele și impozitele comunale, în cea de a doua valoarea maximă a taxei sau impozitului respectiv permisă de lege, iar în a treia – valoarea taxei sau a impozitului stabilită de către consiliul comunal.

	valoarea maximă (lei)	valoarea stabilită (lei)
I. Impozite comunale		
1. Asupra locurilor în care se exercită o industrie sau profesie (din valoarea locuinței)	10%	5%
2. Pe ferme	500	400
3. Vânzare de vite (pe unitate):		
a) mari	40	40
b) oi și capre	5	5
c) viței și mânji	10	10
d) porci	20	20
4. Folosirea muncii servitorilor și rânđașilor	180	50
II. Taxe comunale		
1. Pentru tăierea vitelor (pe unitate):		
a) vite mari	25	25
b) vite mici, viței, porci	10	10
c) oi, capre, miei, iezi, porcei	3	3
2. Eliberarea biletelor pe vite (pe unitate):		
a) mari	10	10
b) mici	5	5
3. Pentru vite vagaboande sau de pripas ce se vor include la oborul comunal (plata fără întreținere pe unitate):		
a) mari	10	10
b) mici	5	5
4. Buletin de înscriere la Biroul populației pentru toate persoanele de la etatea de 16 ani:		
a) document original	10	10
b) duplicat	5	5
5. Pentru un extras de pe actul de naștere sau deces	10	10
6. Un extras de pe act de căsătorie obligatoriu în toate cazurile când se eliberează buletinele de căsătorie	20	20
7. Buletine de căsătorie	20	20
8. Acte de dovedire cu martori la oficiul stării civile la căsătorie	50	50
9. Înscrierea hotărârilor de divorț	100	100

În bugetul pentru anul financiar 1938-1939 au fost prevăzute venituri din taxele pentru tăierea vitelor destinate consumului în valoare de 190 lei, din taxele pentru buletinele de înscriere la biroul populației, cât și pentru duplicate – 16.480 lei, din taxele pentru extrase de pe actele de naștere sau moarte deces – 1.620 lei. În total din impozite comunale trebuiau adunate sume egale cu 14.400 lei, iar din taxele comunale – 22.420 lei.

Perioada interbelică a fost prielnică pentru sătenii din Bălăurești. Reforma agrară le-a creat posibilitatea de a deveni stăpâni ai bunăstării lor materiale. Cadru legislativ le-a creat oportunități pentru dezvoltarea propriilor afaceri, fapt care a dus la o creștere constantă a veniturilor în bugetului local, prin care s-au realizat lucruri frumoase și

durabile.

Note:

1. Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare – ANRM), F. 110, inv. 1, d. 1782, f. 42.
2. Ibidem, f. 44.
3. Ibidem, f. 47.
4. Ibidem.
5. Ibidem, f. 52.
6. Ibidem, f. 88.
7. Ibidem, f. 90.
8. Ibidem, 105.
9. ANRM. F. 70, inv. 4, d. 74, f. 1.
10. ANRM. F. 339, inv. 1, d. 8908, f. 6.
11. Ibidem, d. 3672, f. 39.
12. Ibidem, d. 8909, f. 4v.
13. Ibidem, d. 8910, f. 15.
14. Ibidem, d. 8912, f. 26.
15. Ibidem, f. 25.
16. ANRM. F. 339, inv. 1,8910, f. 22.
17. Ibidem, d. 8912, f. 1-3.

CĂLUGĂRUL

Sculptură de Marin Rotaru.

Emigrația bulgară (sec. XIV-XIX) și urmele ei în toponimia și antroponimia românilor

Teodor HARDON

Odată cu căderea și desființarea țaratelor bulgare (1595), începe fuga unei părți a populației bulgare spre spațiile învecinate, rămase libere, apoi în evul mediu târziu și până în sec. XVIII-XIX au loc mutări și emigrări în valuri periodice, provocate de războaiele antiotomane ale domnilor români purtate și la sudul Dunării, și de războaiele ruso-turce din sec. XVIII-XIX.

Această populație emigrează spre nord; Țara Românească și Moldova, spre nord-vest; Imperiul Habsburgic (mai ales în Banat și Transilvania) spre nord-est și masiv în sudul Rusiei și mai cu seamă în Crimeea. Cât de dramatică devenea pentru Bulgaria această scurgere de populație, ne-o spune G.S. Rakovski din anul 1870, când în urma unui schimb de populație tătarii din Crimeea trec în Bulgaria. Și bulgarii din Bulgaria în sudul Dunării. Nu rare ori se mai organizează și apeluri de emigrare spre Rusia a bulgarilor de pe malul sudic al Dunării. La fel sună și reproșul pe care revoluționarii bulgari din România îl aduc conaționalilor lor că „încep” să-și uite țara și se românizează și nu-și mai sprijină lupta de eliberare națională”. Instaurarea dominației otomane la sudul Dunării atrage și răscoale ale populației bulgare, răscoale în urma cărora se înregistrează emigrări la nord de Dunăre iar pe de altă parte începe șirul de războaie antiotomane prin care domniile române încearcă să oprească invazia și la nordul Dunării; campaniile lui Mircea cel Bătrân, campaniile lui Dan II din 1416, apoi cunoscutele expediții militare ale lui Vlad Țepeș, toate acestea se încheie cu noi mișcări de populație bulgară spre Țara Românească. În a doua jumătate a sec. XV și în sec. XVI, emigrările în grup sau individuale continuă tot timpul. Campaniile militare antiotomane ale lui Mihai Viteazul sunt un moment de vârf în mișcările de populație; scrisorile domnitorului român menționează că a adus aproape 16.000 oameni în Țara Românească unde le-a dat pământ ca să-și asigure traiul. Rapoartele apusene vorbesc de 2500 bulgari care au intrat în oastea domnitorului român. În total, campaniile lui Mihai Viteazul, atrag după unii autori aproape 60.000 de bulgari în Țara Românească. În sec. XVII, în urma răscoalei de la Ciprovo (1698), un nou val puternic de emigranți bulgari catolici și ortodocși iau drumul Principatelor Române pentru că în acestea, bulgarii găsesc condiții de mai mare libertate pentru existență și privilegii, în primul rând scutirea de impozite pe timp de 7 ani, privilegiul care se acordau tuturor categoriilor sociale a noilor veniți: țărani, meseriași, negustori. Unii dintre emigranți se asimilează populației românești, la a doua generație, alții la a treia iar puțini se reîntorc în țara natală. În epoca modernă, adică în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și în sec. XIX, emigrația bulgară în Principatele Române, crește odată cu șirul de războaie ruso-turcă. După războiul din 1769-1774, trec la nord de Dunăre cca. 40.000 bulgari. După pacea de la Kucuk-Kainargi, cetatea Ismailului este eliberată și odată cu ea și tot Bugeacul, populația turco-tătară de aici fiind nevoită să plece, sudul Basarabiei devine locul ideal pentru emigrații. Pentru această perioadă, istoricii români, ruși și bulgari acceptă cifra de 50.000 emigranți. O foarte mare emigrație bulgară în Țările Române, mai ales în sudul Basarabiei, se produce în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812. De la această dată, toată partea Moldovei dintre Prut și Nistru, trece în granițele Imperiului rus și odată cu ea și zecile de mii de emigranți bulgari așezați acolo. Războiul din 1828-1829, îngroașă simțitor și el numărul emigranților bulgari în Principatele Române. Iau ființă puternice colonii bulgare la Giurgiu, Turnu-Măgurele, Slobozia, Galați, Brăila, Clinceni și se constituie o colonie puternică de bulgari în orașul de azi Alexandria, reședință de județ. Puternice colonii se înființează și la Huși, Tupilați com. Găgești, pe Valea Elanului, apoi la Giurcani aceeași comună ș.a.

În urma mai multor răscoale bulgare (1821, 1854) și în urma Războiului de Independență (1876-1878), populația bulgară continuă să emigreze în Muntenia și Moldova, beneficiind de același sistem al privilegiilor pe durata a 7 ani. În finalul acestui

proces, între 1395 și 1878, adică pe parcursul a cinci secole, au emigrat în teritoriile locuite de români aproape 900.000 bulgari. În această cifră trebuie incluse și bulgarii cu trecere temporară, pe o vară sau pe câțiva ani, în căutare de lucru, mai ales, grădinari. În sec. XIX, bulgarii nu mai găsesc de lucru în Imperiul otoman și apare fenomenul emigrației temporare în Principate, fenomen care continuă și după întemeierea statului bulgar modern, în 1878. O parte a acestei emigrații s-a asimilat românilor de-a lungul veacurilor dar o mare parte și-a păstrat încă identitatea națională și a format acel uriaș suport material, moral, social, național al mișcării politice revoluționare și cultural-naționale a emigrației bulgare din România. Nu întâmplător aici s-au format cele mai puternice organizații a căror privire s-a îndreptat mereu spre patria de origine. Pe pământ românesc apar Comitetele centrale revoluționare bulgare și tot aici se pregătește răscoala din aprilie 1876. Emigrația bulgară din România a reprezentat sprijinul de nădejde în efortul de organizare a forțelor populare în lupta de eliberare a bulgarilor de sub stăpânirea turcă. Trebuie remarcată totodată participarea activă a emigranților bulgari la viața economică, politică și culturală a poporului român și contribuția acestora la dezvoltarea agriculturii și în special a grădinaritului în țările române. Emigranții bulgari au fost prinși în activitatea politică din Principate începând cu participarea la campaniile antiotomane ale domnitorilor români, continuând cu participarea efectivă ca voluntari în detașamentele românești în războaiele ruso-turce și în mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu și în desfășurarea Revoluției de la 1848, apoi prin angajarea fără ezitare în cauza Unirii Principatelor Române și în participarea detașamentelor bulgare, pregătite la Ploiești, la Războiul de Independență din 1877-1878. Conviețuirea emigranților bulgari cu populația românească a înlesnit în mod neîndoios și o puternică influență bulgară în Principatele Române; alături cu multe manuscrise bulgare iau calea spre nordul Dunării o serie de clerici și oameni de cultură; Grigore Țambac, Nicodim, Sofronie Vrăceanski mitropolitul bulgar, primit de mitropolitul Ungrovlahiei și care și-a scris opera în București, episcopul Ilarion Argeșeanul 1777-1845 ș.a. Au fost chiar și mici boieri de origine bulgară: Atanasiu, Dobrovici. Un Matei Dobrovici a funcționat ca institutor la școala din localitatea Ghermănești, com. Banca, a fost cunoscut și ca autor de manuale școlare la începutul sec. XX. Apoi Bogoride, Dima (Dimov), Vasile Nikolov, Condrea, Ignat, Pancu (Panciu), Ioan Minovici. Emigranți bulgari au lucrat și în aparatul administrativ și politic, în sistemul de învățământ românesc; Vasil Nenovici, Ioan Minovici, P. Priotici, Gh. Atanasovici, ultimii doi au fost profesori la Facultatea de medicină din București. Din rândul emigrației școlare s-au ridicat și au intrat în viața culturală românească cărturari, scriitori, preoți; Ștefan Ohrida, tipograful Meletie Macedoneanu, Nectarie Pelagoniski, Gh. Pesacov scriitor și traducător, M. Kifalov, V. Mustacov, Petăr Sâpunov, Anton Paun – compozitor de muzică bisericească, Dobri Voinicov, Ivan Kasalov și I.P. Bancov.

Dacă la sfârșitul sec. XIV și în sec. XV cărturarii bulgari emigrau ca să salveze o cultură și erau purtătorii unei tradiții culturale – filologice și teologice puternice și, deci, au putut avea o înrăurire certă asupra cercurilor clericale și cărturărești românești, la sfârșitul sec. XVIII, și mai ales în sec. XIX, lucrurile stau cu totul altfel. Cei care emigrau în țările române nu mai sunt purtătorii unei tradiții culturale de prestigiu și de actualitate, ci căutători ai unei dimensiuni culturale necesare vremii și idealului lor. Ei vin la români pentru a se forma ca intelectuali, pentru a crea o cultură bulgară modernă. Orientarea pe această dimensiune culturală spre România la sfârșitul sec. XVIII și mai cu seamă în sec. XX, nu are nici o legătură cu tradiția medievală slavonă românească, cum au afirmat unii autori bulgari. Ea are legătură cu noua tradiție cultural europeană, cea existentă în România, tradiție necesară Bulgariei în

lupta ei de emancipare națională, tradiție care și stă la baza culturii bulgare moderne și nu numai pe filieră românească, ci pe toate celelalte relații ale poporului bulgar în epocă. Un sprijin puternic și de netăgăduit în toate constatările și afirmațiile noastre asupra emigrației bulgare în teritoriile românești ni-l oferă cu generozitate toponimele și antroponimele din județul Vaslui, pe care le invocăm aici, în urma unor investigații de teren de-a lungul unor decenii și care indubitabil au constituit baza afirmativă a prezentului articol. Vom începe cu toponimele: Bolgrad, oraș în sudul Basarabiei, ceea ce s-ar traduce orașul bulgarilor, Panciu, oraș azi în jud. Vrancea, apărut mai întâi ca târgușor în sec. XIX, probabil de la un Pancu (Pancov), Tg. Bujor, fost Golăbei, azi oraș jud. Galați, Bujorâni, fost sat pe valea cu același nume, com. Zorleni, pârâul Bujorânilor între localitățile Banca și Popeni, jud. Vaslui, Bujor, vale și pârâu, afluent al Elanului, la Gușiței, com. D. Cantemir, Lișcov, vale și pârâu, afluent al Prutului, Giurcani, fost sat pe pârâul Bujorul sau Cășla, la nord de satul Gușiței, moșie ținutul Fălciului, Giurcani, sat com. Găgești, menționați ca „...bulgari de peste Dunăre... vinți 1774, mart. 10 și Giurcanii bulgari ot Elanu”. La 1774 erau deci două sate care aparțineau de Ocolul Roșieștilor. Tupilați – colonie de bulgari care își păstrează identitatea până în deceniul 7 al sec. trecut și care împreună cu găgăuzii (turci creștinizați erau conștienți de apartenența lor etnică pe care o aveau cu nedismulată mândrie susținând chiar că predecesorii lor au venit pe valea Elanului tocmai din ocrugul (ținutul) Varna, Bulgaria de astăzi. Mahalaua Bulgărească, atestată la 1781 și apoi sub numele de Mahalaua Bulgarilor (1824), Mahalaua Bulgărimiei (1845) apoi iarăși Mahalaua Bulgărească sau Bulgării până la 1861 și care făcea parte din componența orașului Huși, azi municipiu, jud. Vaslui (mahala Bulgărească s-a aflat și la Galați și o alta Mahalaua Sârbilor aparținătoare de municipiul Bârlad în care s-au aflat probabil și bulgari deoarece se obișnuia ca toți cei care veneau de la sud de Dunăre să fie înglobați în denumirea generică de sârbi). Ne-au rămas și numeroase antroponime cu rezonanță bulgărească: Done, Donef (Vasile Done și Nedelcu Done), cunoscuți de noi personal în 1959 și care aveau pe atunci vârsta de 80 ani împliniți și care se considerau deschis ca fiind descendenți ai emigranților bulgari din 1774. De asemenea am întâlnit și pe alt bătrân Tânase Pancu (Pancov). Avem certitudinea să afirmăm că și în cazul orașului Panciu din jud. Vrancea poate a fost numele întemeietorului său Pancu(ov) la sf. sec. al XVIII-lea Pincovski (Ștefan), bulgar din Bolgrad azi R. Moldova a fost profesorul nostru de muzică la Școala Normală din Bârlad (1945-1949). Petrov, librar pe str. Ștefan cel Mare în orașul Bârlad până la sf. deceniului 6, al sec. trecut, Gheorghiev, grădinar pe valea Bârladului. Prof. Traian Nicola autorul corpusului de „Personalități tutovene”, afirmă că fostul conducător comunist Gh. Gheorghiu-Dej a fost cu certitudine fiul

unui țigan bulgar din Bârlad. Antroponime ca Marinescu(ev), Țonea (Țonev), Stoencev (românii îl numeau Stoenciu) ne conduce cu precizie la grădinarii din mahalaua Bulgărească din Huși care aprovizionau cu legume și zarzavat piețele bârlădene și satele din jur, practicând însă grădinăritul pe valea Bârladului, iar toamna târziu se retrăgeau la casele lor din Huși. Un moș Țone a fost puțină vreme grădinarul Școlii Normale „Principele Ferdinand” din Bârlad, iar un fiu al său a fost profesor de desen la această școală și a căzut pe front ca ofițer de rezervă în Războiul de eliberare a Basarabiei (1941). Înrudit cu acesta, un alt Țone(ev), domiciliat în satul Berezeni, comuna Berezeni pe care românii de pe valea Prutului îl numea Țănu, a practicat grădinăritul la Rânzești în perioada interbelică. Amintirea lui este păstrată de toponimul „Roata lui Țănu” lângă borna de frontieră cu Moldova, km 1236. Roata prevăzută cu niște cupe și pusă în mișcare de 1-2 perechi de boi servea la scos apă din râul amintit și apoi era distribuită și dirijată prin intermediul canalelor spre culturile de zarzavat. Tot la Rânzești, dar pe stânga Prutului, a fost și grădinarul bulgar Stoenciu care își avea domiciliul în satul Stoenovka, localitate cu populație bulgară compactă, la nord de satul Țiganca, raionul Cantemir. Și la Bogdănești, com. Fălciu, se ocupau cu grădinăritul bulgarii Mătrache, Țocu, Mărin până la colectivizarea agriculturii, aceștia având domiciliul stabil în municipiul Huși. Pe valea Bârladului, nu departe de Sârbi, com. Banca, erau cunoscuți grădinarii bulgari Velichi, Filichi (Filipov), Ivan Voczov (Văzu), Hagi, Ermurache ș.a. care aveau grădinile pe lângă câmpul numit Călibani, fost sat, azi dispărut, nu departe de halta C.F.R. Dodești.

În încheiere se cuvine să evidențiem sentimentul de solidaritate a poporului român cu cel bulgar de-a lungul istoriei, în năzuința acestuia din urmă spre împlinirea idealului de libertate, independență și progres care a găsit în sufletele românilor un prieten sigur și de nădejde, fapt pentru care emigranții bulgari au considerat fără rezerve întotdeauna România ca fiind a doua lor patrie.

Bibliografie selectivă:

1. Veseliu Trikov, *Curentele ideologice și programe politice din mișcările de eliberare națională din Balcani până în anul 1878*, apărută în traducere și la București în 1985.
2. C.N. Velichi, *Emigrația bulgară în România după războiul rusoturc 1828-1829*, Sofia, Ed. Acad., 1980.
3. N. Zecev, *Brăila și renașterea națională și culturală bulgară*, 1971.
4. V. Diculescu, D. Rosen, *Despre situația și activitatea economică a emigrației bulgare în Muntenia în sec. al XVIII-lea, până la războiul rusoturc din 1877/1878*.

Cei dintâi cerchezi sosiți în Țara Moldovei (sec. XVI)

Ciprian-Gică TODERAȘCU,
masterand al Facultății de Istorie, Iași

Maria de Mangop, circaziană?

La cinci ani după moartea celei dintâi soții, Evdochia, prințesă din neamul cneștilor lituanieni de la Kiev, Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, între 1457-1504, s-a căsătorit cu „Maria Asanina Paleologhina, coborâtoare din spița dinaștilor de la Mangop, din neamul împărațesc al Paleologilor bizantini și din acela, tot împărațesc al Asanilor bulgari”¹. Spre deosebire de aceste date, foarte bine documentate, autorul anonim al *Cronicii moldo-germane* a dat în textul său o cu totul altă origine domnei lui Ștefan cel Mare, evidențind următoarele: „În luna martie, în ziua a șaptea, într-o joi, a pătruns Ștefan voievod în Muntenia și în aceeași zi a avut mare bătălie cu Radul voievod pe un câmp, lângă un târg numit Socii. Acolo a omorât multă oaste și le-a luat 17.000 de țigani cu dânsul în robie. În același an, în luna august ziua 29, într-o joi, atunci a fost

cutremur cumplit. În același an, în luna septembrie, || în ziua 14, au adus Ștefan voievod pe doamna din Mangop, cu numele Maria, ea era o circaziană și a avut 2 fiice cu dânsa”².

Originea atribuită în acest citat Mariei de Mangop, la determinat pe Sorin Iftimi să menționeze că „semnificația afirmației din cronică, poate fi ceva mai mult decât o simplă eroare”, și că „rămâne de văzut dacă ea nu se leagă de ceva care scapă, deocamdată, istoricilor”³. Având în vedere că nu puține au fost cercetările istorice întreprinse asupra originii Mariei de Mangop⁴, este greu de crezut că încă mai poate fi ceva ce scapă istoricilor din vedere în legătură cu această prințesă. Ștefan Sorin Gorovei și Maria Magdalena Székely au demonstrat documentar originea celei de-a doua soții a lui Ștefan cel Mare, astfel că ea nu poate fi pusă la îndoială. Prin urmare, care ar fi cheia deslușirii acestui mister? Editorul cronicii, Ion Bogdan, a arătat că manuscrisul german, după

care a fost făcută traducerea românească, nu este un text original, ci o copie, care conține numeroase greșeli de datare istorică⁵. Așadar, menționarea, în cronică, a Mariei de Mangop ca fiind de origine cercheză cred că nu poate fi altceva decât o greșeală, care a fost făcută cu sau fără bună știință. Că ar putea fi o greșeală fără de știință nu-i de mirare. Bunăoară, în dreptul mariajului dintre voievodul moldovean și prințesa bizantină, autorul cronicii a scris în loc de 14 septembrie 1472⁶, data de 14 septembrie 1471⁷.

Urmând un model oriental. Petru Șchiopul și cerchezii săi; la 416 ani de la moartea sa

În secolul al XV-lea, după stabilirea otomanilor la Constantinopol și infiltrarea lor în peninsula Crimeea, faima cerchezilor a ajuns probabil și la curtea domnilor români. Soliile venite de pe malul Bosforului în capitala Moldovei vor fi adus aici cele dintâi vești despre cerchezi, popor care prin calitățile lor, își făcuseră deja loc în ochii sultanilor. Bunăoară, tineri ai acestui neam erau preferați de sultani pentru gărzile palatului de la Constantinopol, iar fecioarele pentru haremurile lor⁸.

În secolul al XVI-lea, „principii” creștini ai Țărilor Române, crescuți la Constantinopol drept garanție a fidelității părintelui lor față de padișah, au luat contact cu fenomenele culturale din capitala Imperiului Otoman. Acest lucru i-a determinat să aducă în alaiul cu care se instalau ca domni în Moldova și cerchezi.

Se știe foarte bine că, cel dintâi domn care a adus cerchezi în Moldova a fost Petru Șchiopul. Împreună cu acesta și cu domna sa levantină, Maria Amiralî, au sosit de la Țarigrad mai mulți cerchezi⁹. Momentul exact în care aceștia au ajuns în Moldova rămâne însă o enigmă pentru că documentele sau cronicile țării nu ne precizează dacă doamna va fi poposit împreună cu ei mai întâi în Țara Românească unde fratele lui Petru, Alexandru, era domn, sau dacă în oastea celor doi frați, care s-a confruntat în aprilie 1574 la Jilîște cu Ioan Vodă cel Viteaz, se vor fi aflat și cerchezi¹⁰. E greu de spus de asemenea, dacă după episodul „pulberii udate de ploaie”¹¹ Petru Șchiopul va fi venit în Moldova însoțit și de cerchezi. Se știe că în 1574 „în luna lui iunie, în 25 de zile, au șăzut în scaon și pe toți i-a atras către sine”¹², însă nimic nu pomenește cronicarul despre doamnă sau despre cerchezi. Evident, aceasta va fi fost prezentă la ungerea soțului, însă nu știm dacă era înconjurată de roabe circaziene. Câteva documente târzii îi precizează pe cerchezi ca boieri de seamă a lui Petru Șchiopul, însă nimic mai mult¹³. Așadar, data la care vor fi călcat pe pământ moldovenesc va rămâne probabil multă vreme o enigmă. Putem presupune că aceștia ar fi putut sosi în Moldova în prima domnie a lui Petru Șchiopul, odată cu alaiul Mariei Amiralî, soția domnului, însă pentru că nu dispunem de documente care să argumenteze faptul, rămânem la ideea că cerchezii au sosit în Țara Moldovei în vremea uneia din domniile lui Petru Șchiopul, tot în alaiul doamnei Maria.

În Moldova, cerchezii s-au statornicit, iar când domnul a hotărât să părăsească tronul acestei țări, în 1591, doar o parte din ei l-au însoțesc în exil, în timp ce o altă parte a rămas în țară să slujească altor domni mai departe¹⁴.

În convoiul princiar al lui Petru Șchiopul, care părăsea Moldova pe la Sniatyn în august 1591¹⁵, se aflau, pe lângă „floarea boierimii moldovene din acea vreme”, mai mulți cerchezi. Se bănuiește că Irina Botezata¹⁶, mama lui Ștefan beizadeea și cea de-a doua soție a voievodului¹⁷, ar fi aparținut acestui neam. Presupunerea pare a fi legitimă luând în considerare numele acestei doamne și faptul că mai tot timpul ea a fost înconjurată de roabe circaziene¹⁸.

Frumusețea roabelor circaziene pare să fi fost o slăbiciune

pentru domnul Moldovei întrucât, în timpul exilului său, după decesul Irinei petrecut la Bozen în 1592, Petru Șchiopul s-a căsătorit cu o circaziană pe nume Rada¹⁹ răscumpărată de la tătari²⁰. **Maria Cercheza**, cum a fost numită aceasta după botez²¹, „stăpână pe inima bărbatului, stăpână și în palatul din Bozen”²², a condus se pare în exil toate afacerile bănești ale soțului²³. Fiind la curent cu toate problemele soțului după decesul bătrânului domn, petrecut la 1 iulie 1594, ea a încercat să-l ia în grijă pe Ștefăniță vodă²⁴. Acest protectorat s-a datorat nu atât dragostei purtate fiului de domn, cât mai ales averii pe care a lăsat-o după moartea sa Petru Șchiopul²⁵. Inventarul averii acestuia, consemnat într-un act din 1 iulie 1594, emis la Bozen, arată că averea lui Petru Șchiopul s-a micșorat în ultima parte a vieții²⁶. Chiar și așa, aceasta ar fi fost de ajutor protectorilor dacă ea nu ar fi fost urmărită și de alți creditori ai orașelor și țărilor prin care s-a perindat voievodul în exil²⁷.

Actele referitoare la momentul plecării voievodului din Moldova și perioada șederii sale în exil amintesc între cele aproximativ 500 de persoane care l-au însoțit mai mulți cerchezi. Ele vorbesc despre un bărbat, al cărui nume nu l-am putut afla, și două femei. Una se numea Muta (**Mutähä**) iar cealaltă **Lăthină**²⁸. Dacă cea de-a doua era o simplă roabă, prima avea cu siguranță statut special în cadrul convoifului lui Petru Șchiopul întrucât a fost trecută în inventarul averii lui Ștefan vodă, făcut de Petru Șchiopul²⁹.

Rude sau nu cu domnul, cerchezii care l-au însoțit în exil erau tineri capabili de a dăruia eventualele obstacolele puse în calea drumului ce-l avea de parcurs conducătorul lor spre locul unde își putea

găsi liniștea. Că va fi fost așa e foarte probabil pentru că, după domnia lui Petru Șchiopul, în vremea lui Aron vodă Tiranul, îl găsim în Moldova pe Cerchez cel „Bătrân”, care bănuim să fi rămas în țară din lipsa puterii necesare parcurgerii drumului care trebuia urmat în exil.

Cerchez cel „Bătrân” și descendenții săi

Cerchez cel „Bătrân”, după numele cu care a rămas consemnat în documente, nu l-a însoțit în exil pe domnul Moldovei probabil din cauza vârstei înaintate pe care o avea. A rămas în țară unde, împreună cu descendenții familiei sale³⁰, avea să slujească viitorilor domni cu dreaptă credință după cum ne spune actul din 11 septembrie 1654 în care este atestat documentar³¹. Emis de către Gheorghe Ștefan, actul de întărire face referire, între altele, la una din domniile lui Aron Tiranul voievod în Moldova (probabil prima) când Cerchez cel Bătrân a primit-o danie, din partea domnului, pentru credința arătată, pe Țiganca Titiana, pe care, mai târziu, a lăsat-o moștenire descendenților³².

Nu se cunoaște dacă cerchezul a avut, în societatea în care a trăit, vreun rol politic sau militar. Dania care a primit-o nu poate evidenția, decât într-o anumită măsură, relațiile pe care le-a avut cerchezul cu domnia întrucât, spune documentul, a slujit „țării și domniei cu dreaptă credință”. Având în vedere că fiul său, al cărui nume nu ne este cunoscut, a ajuns în timpul uneia dintre domniile lui Moise Movilă (1630-1631; 1633-1634), spătar³³, se poate considera că tatăl său a fost om de vază în vremurile sale. La fel va fi fost și fiul în vremea lui Moise Movilă, însă nu avem de unde ști cu exactitate întrucât documentele nu ne precizează decât foarte puține date concrete și acestea nu despre rolul său politic sau activitatea sa de spătar, ci despre viața personală.

În vremea domniei lui Moise Movilă, **Cerchez spătarul**, căsătorit cu Tudosca fata lui Andrei³⁴, și-a împărțit moșia cu sora sa. Partea revenită acesteia din urmă nu este menționată în

**Maria de Mangop,
soția lui Ștefan cel Mare**

documente, însă se știe că spătarului i-au revenit doi țigani, Toader și Avrămia, copiii lui Simion țiganul. "Așijderea și feciorii lui Toader țiganul și ai Avrămiei țigancei, anume Teodosie, Loghina, Cătălina, Chirana, Oprea, Solomon, Maria, Lazarina, Dochie și Iorga"³⁵.

Nu se știe cu cine a fost căsătorit fiul lui Cerchez cel Bătrân sau fiica acestuia. Se cunoaște însă faptul că a avut ca urmaș pe **Ionîță Cerchez**. Acesta a fost "vel" stolnic în Moldova, în timpul domniei lui Vasile Lupu³⁶, fiind căsătorit cu Irina. La începutul domniei lui Gheorghe Ștefan acesta probabil nu mai era în viață³⁷. Neamul i-a fost dus însă mai departe de Ștefan viitorul mare comis, despre care va fi vorba în unul din capitolele următoare.

Câteva considerații

Cei dintâi membri ai populației cercheze au sosit în Țara Moldovei pe filieră constantinopolitană, grație lui Petru Șchiopul. Urmând modelul oriental al pașahilor, acesta surprins probabil și de frumusețea cu care erau înzestrate femeile cercheze, a adus în Țara Moldovei cei dintâi cerchezi. Cel mai probabil, pe aceștia i-a cumpărat de pe piețele de sclavi din Istanbul pentru a-i servi ca robi. Devotamentul arătat domnului prin „credincioasa slujbă” a dus la promovarea acestora în diferite dregătorii și totodată la înscrierea lor în aparatul politic al țării. O dată cu abdicarea lui Petru Șchiopul de la tronul Moldovei, un grup de cerchezi l-au însoțit în exil în timp ce un alt grup a rămas să slujească în țară altor domni. Între cei din urmă s-au remarcat viăstarii ramurii lui Cerchez cel „Bătrân”, care prin merite au reușit să pășească pe treptele unor dregătorii precum cea de spătar, cea de stolnic, cea de paharnic sau cea de comis. Din aceste boierii au reușit cerchezii să protejeze domnia și binele țării după cum vom vedea în capitolele următoare.

Petru Șchiopul. Cel dintâi domn care a adus cerchezi în Țara Moldovei

Note:

1. Maria Magdalena Székely, *O prințesă bizantină...*, pp. 5-6.
2. *Cronica Moldo-germană*, în *Cronicele slavo-române...*, p. 30. A se vedea și Fig. 11 atașată lucrării de față.
3. Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 320.
4. Ștefan Sorin Gorovei, *Maria Asanina Paleologhina, doamna Moldovlahiei*, în *Maria Asanina Paleologhina...*, p. 78. A se vedea și Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, *De la mijlocul secolului al XIV-lea până la începutul secolului al XVII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 186.
5. *Cronica moldo-germană*, în *Cronicele slavo-române...*, p. 28.
6. *Letopisețul de la Putna nr. II*, în *Cronicele slavo-române...*, p. 63. A se vedea și Maria Magdalena Székely, *op. cit.*, p. 6; Nicolae Iorga, *Femeile în viața neamului nostru, chipuri, datine, mărturii*, Vălenii de Munte, Editura tipografiei „Neamul românesc”, 1911,, p. 17.
7. *Cronica moldo-germană*, p. 30.
8. Mustafa Ali Mehmed, *op. cit.* p. 139.
9. Constantin Gane, *op. cit.*, p. 103; Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 320.
10. Gheorghe David, *Petru Șchiopul (1574-1577; 1578-1579; 1582-1591)*, București, Editura Militară, 1984, pp. 56-57.
11. *Ibidem*, p. 62.
12. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359-1595)*, Ediție critică de Constantin C. Giurescu, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, 1939, p. 163.
13. Nicolae Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XI, *Acte din secolul al XVI-lea (1517-1612) relative la domnia și viața lui Petru-vodă Șchiopul*, București, 1900, p. 528, nr. DCLVI. A se vedea și partea introductivă a volumului, p. XC.
14. Îl avem atestat documentar în vremea domniei lui Aron Vodă Tiranul pe Cerchez cel Bătrân și pe descendenții săi (Gheorghe G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, vol. I, București, Editura Fundației „Regele Carol I”, 1940, p. 190, nr. 1).

15. Constantin Rezachievici, *Cronologia domnilor din Țara Românească și Moldova*, vol. I, sec. XIV-XVI, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 747.
16. Constantin Gane, *op. cit.*, p. 103. Se pare că Irina Botezata a fost, mai întâi, țiitoare a lui Petru Șchiopul, deoarece i-a adus pe lume un fiu, pe Ștefan beizadea, înainte de moartea doamnei Maria Amirală.
17. Cu aceasta s-a căsătorit în secret, înainte de a părăsi tonul Moldovei, în prezența mitropolitului Gheorghe Movilă, a episcopului Ghedeon de la Rădăuți, a egumenului Anastasie de la Galata și a câtorva boieri: Ieremia Movilă, vornic de țara de sus, Luca Stroici, marele logofăt, Andrei Corcodel hatmanul, Gheorghe hatmanul, cumnatul domnului și alți câțiva dregători (Gheorghe David, *op. cit.*, pp. 135-136). „Amețitor de pitoresc în splendida-i naivitate e actul de măturie al acestei tainice cununii: 7099 (1591) Ghenar 17 zile, duminică seara, trei ceasuri, ne-am cununat cu mama lui Ștefan Vodă, anume Irina Botezata. Adevăr am zis, până sunt în țară să nu se spuie cuiva, să fie ascuns, să nu știe nimeni. Iar când voi fi ieșit în altă țară, atunci să știe toți cum că cununați suntem. Să știe toți!” (Constantin Gane, *op. cit.* p. 104).
18. Apud Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 320.
19. Este a treia soție a fostului domn și nu a doua așa cum arată Gerd Franck. A se vedea Gerd Franck, *Grecii din Moldova între integrare și asimilare (sfârșitul secolului al XVI-lea-jumătatea a secolului al XVII-lea)*. *Modele de ascensiune socială, în Etnie și confesiune în Moldova medievală*, coord. Ion Toderășcu, studii realizate memoriei profesorilor Gheorghe Platon și Vasile Neamtu, de Alexandru-Florin Platon, Bogdan-Petru Maleon, Gheorghe Iuș, Liviu Pilat, Gerd Franck, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006, p. 187.
20. Nicolae Iorga, *Documente...*, vol. XI, pp. 452-453, nr. DXCVI.
21. *Ibidem*. Despre ea s-a scris în 1594 că mai avusese doi bărbați, însă înainte de a se căsători cu domnul Moldovei era văduvă.
22. Constantin Gane, *op. cit.*, p. 105.
23. Ea apare pomenită și în „cedulele testamentare ale lui Petru Șchiopul” scrise la Bozen la 10 mai 1594 (Nicolae Iorga, *Documente...*, vol. XI, p. 441, nr. DLXXXII).
24. Apud Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 321. În ceea ce-l privește pe Ștefăniță trebuie precizat faptul că nu se știe cât l-o fi îndrăgit însă cu siguranță încerca să-l protejeze pentru averea tatălui său. Alături de Zotu Tzigara a încercat acapararea averii pe care a lăsat-o Petru Șchiopul după ce a trecut în neființă (Gheorghe David, *op. cit.*, pp. 234, 236-237). Când am început studiul de față nu m-am gândit nici un pic la faptul că în momentul în care îl voi finaliza se vor împlini 416 ani de la moartea lui Petru Șchiopul. A se vedea Fig. 12 de la finele lucrării de față.
25. Nicolae Iorga, *Documente...*, vol. XI, p. 499, nr. DCXXXV.
26. *Ibidem*, pp. 454-471, nr. DXCVII.
27. Averea lăsată de voievod după moarte era destul de mică. Maria și Zotu Tzigara au încercat să o acapareze însă nu au reușit. Nenumărate procese s-au iscat din cauza averii. Rând pe rând, oamenii care i-au fost aproape domnului în exil au fost acuzați de furt în ceea ce privește averea lăsată după moarte (Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. IV, *Acte și scrisori 1593-1595*, București, Editura Cartea Românească, 1932, pp. 108-111, nr. 61; pp. 118-121, nr. 68; pp. 146-147, nr. 81).
28. Nicolae Iorga, *Documente...*, vol. XI, pp. 452-453.
29. După moartea lui Petru Șchiopul aceasta trebuia să aibă grijă de 9000 de galbeni (*Ibidem*, pp. 395-399, nr. DXXXVI; p. IX; p. 500, nr. V).
30. A se vedea spițele genealogice de la finele acestei lucrări.
31. Gheorghe G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 190, nr. 1.
32. *Ibidem*.
33. *Ibidem*.
34. Gheorghe Ghibănescu, *Surete...*, vol. X, 1915, p. 21. *Ibidem*, vol. XIV, Huși, 1925, p. LXVI.
35. Gheorghe G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 190, nr. 1.
36. *Ibidem*.
37. Faptul este sugerat de documentul din 11 septembrie 1654, act în care cei ce primesc întărire asupra unor țigani sunt soția și copilul.

Documente inedite din Arhiva Națională a Republicii Moldova privind activitatea și propaganda bolșevică în România între anii 1918-1919 (I)

Ștefan PLUGARU

O cercetare făcută în Arhiva Națională a Republicii Moldova de la Chișinău ne-a adus în posesia unor documente inedite referitoare la propaganda bolșevică făcută de agenții regimului instaurat în Rusia, cu finanțare germană, începând cu toamna anului 1917.

În fața refuzului noului regim (bolșevic) de la Moscova de a recunoaște unirea Basarabiei cu România, fapt petrecut la 27 martie/9 aprilie 1918, pe teritoriul României proaspăt reîntregite au fost trimiși agenți aparținând unor diverse etnii (evrei ruși în majoritate, maghiari, bulgari, macedoneni), buni vorbitori ai limbii române, dar și români care și-au renegat țara și neamul, având acte de identitate false, înzestrați cu sume consistente de bani, ziare și broșuri, care făceau o propagandă generoasă bolșevismului, criticând regimul democratic aflat la conducerea României și îndemnând la mișcări social-politice violente, la revoluție, pentru instaurarea puterii sovietelor la conducerea României. Interesant este faptul că aceștia nu veneau numai de peste Nistru, frontieră a României cu Rusia bolșevică, râu peste care erau masate însemnate forțe ale Armatei Roșii, cât și din Bulgaria, Ungaria, Anglia, Suedia, cei proveniți din vestul și nordul Europei având ca punct intermediar Elveția, în special orașul Berna, țară prin care și-a petrecut „exilul” „părintele” comunismului rus, Vladimir Ilici Lenin, creând diverse rețele subversive. Din analiza documentelor rezultă că autoritățile române, prin serviciile specializate, penetraseră cu agenți aceste rețele, având informații despre viitoarele mișcări ale acestora, stopând sau limitând acțiunile agenților bolșevici.

Redăm doar o mică parte din documentele cercetate. Ele sunt circulare și telegrame cifrate trimise către Prefectura județului Chișinău de către Direcția Poliției și Siguranței Generale Române, prezentate în ordinea în care le-am găsit în dosarele întâlnite în arhivă. Unde nu am reușit să deslușim numărul circularei, am prezentat numărul de intrare al acesteia în Prefectura Chișinău.

Mulțumim domnului Teodor Candu, director adjunct al A.N.R.M., care ne-a ajutat în identificarea fondului, ținând cont de faptul că inventarele sunt în limba rusă, necunoscătorii limbii având dificultăți în deslușirea lor. Poate și de aceea sunt atât de puțini cercetări din România în această arhivă care abundă în documente extrem de interesante care, studiate, ar face mai multă lumină în istoria Românilor, în special pentru cei din dreapta Prutului. Ne-a intrigat supervizarea documentelor care urmau să fie fotocopyate de către o doamnă, mai mult „tovarășă”, care nu „cunoștea” deloc „limba de stat, oficială” adică cea „moldovenească”, comunicarea cu aceasta fiind extrem de dificilă în condițiile în care aceasta vorbea doar limba rusă. Ori poate, ne întrebăm, necunoașterea limbii române este doar o aparență, menită să înșele și să disimuleze adevăratele interese, respectiv ce anume documente interesează o parte a cercetătorilor în condițiile în care accesul la o parte din arhivă a fost interzis până de curând?

*

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

No. 31723s
8-oct. 1919

Personal - Confidențial

Domnule prefect,

Cu ocaziunea unor cercetări făcute pentru descoperirea comitetelor bolșevice din Basarabia, s'a constatat că în ultimul timp au trecut Nistrul trei propagandiști bolșevici, cari au plecat spre Chilia și Ismail, pentru a da instrucțiuni de propagandă organizațiilor din acele orașe.

Cum nu au putut fi găsiți în acele orașe și este posibil ca să se fi refugiat în țară, avem onoare a vă ruga să binevoiti a dispune să se i-a măsuri pentru urmărirea și arestarea lor, avizându-ne telegrafic în caz afirmativ.

Ei aveau următoarele semnalmente: primul înalt, fața smolită, slăbănog, barba rasă, mustățile mici tăiate și de naționalitate evreu; al doilea de națiune rusă, de statură mijlocie și pe față puține semne de vărsat; al treilea tot rus, de statură înaltă și la față bălan.

Ministru,
(ss) indescifrabil

Director,
(ss) N. Al. Stoicescu

Domnului prefect al județului Chișinău

(Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare vom nota ANRM), fond 339, inventarul 2, dosar 1, tom 2, fila 244).

*

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
No. 26708s – 2 sept. 1919

Personal – Confidențial

Domnule prefect,

Marele Cartier General ne-a adus la cunoștință că fostul președinte al poliției din Buda – Pesta, Dr. Sandor, a comunicat că în timpul din urmă s'au instruit în acel oraș în 3 școli, aproape 20 evrei din Maramureș pentru agitațiuni și propagandă bolșevică.

Fiecare din acești agenți de propagandă a primit câte 100 – 120.000 coroane și au fost trimiși în România pentru a propaga în armată și populația română bolșevismul și a predica răscoala în contra actualului regim de la noi.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoare a vă ruga să luați măsuri pentru supravegherea de aproape a tuturor persoanelor streine din localitate, pentru a se dovedi și aresta acești agenți de propagandă, de îndată ce și-ar face apariția în localitate.

Ministru
(ss) indescifrabil

Director
(ss) indescifrabil

Domnului prefect al județului Chișinău

(ANRM, fond 339, inventar 2, dosar 1, tom 2, fila 284).

*

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
No. 26706s – 2 sept. 1919

Personal – Confidențial

Domnule Prefect,

În ultimul timp au fost găsite de către jandarmi și autoritățile administrative, aruncate prin curțile locuințelor, pe locuri virane și prin șanțurile șoselelor din Dobrogea și Cadrilater, manifeste și ziare revoluționare, tipărite sau poligrafiate în limbile română, turcă și bulgară.

Manifestele române sunt intitulate: unul „Frați și Tovarăși soldați! Soldați români” și semnate „Armata Roșie din Ucraina”, altul „Muncitori și țărani din toate țările, uniți-vă!”, semnat „Grupul Comunist (bolșevic) român din Odessa”; cel bulgar este intitulat „Muncitorimei și poporului dobrogean”, semnat Comitetul revoluționar Dobrogean”, tipărit la Odessa, cele turce, unul este redactat de secția musulmană revoluționară din Rusia și tipărit la Odessa, iar la doilea poligrafiat este redactat de comitetul revoluționar din Dobrogea către poporul Dobrogean.

Odată cu acestea s'a găsit și ziarul „Comuna” tipărit în limba bulgară, care apare la Odessa, conținând articole revoluționare.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, vă rog să luați de urgență serioase măsuri pentru urmărirea și arestarea acelor care le răspândesc, precum și pentru confiscarea și distrugerea tuturor exemplarelor de asemenea publicațiuni ce vor fi găsite.

Ministru,
(ss) Ed. Ghica

Director,
(ss) indescifrabil

Domnului Prefect al județului Chișinău

(ANRM, fond, 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, filele 288-289).

România
Prefectura Județului Chișinău
No. 75 conf
1919 sept 16

Personal – Confidențial

Domnule Director,

Avem onoare a vă face cunoscut că suntem informați că de curând trec mereu rusești din Odessa aici în Basarabia, și anume: *Odesschie Novosti*, în care se relatează fapte care ating demnitatea și interesele noastre de stat.

Așa, se scrie într-un număr de ziar că un ministru român ar fi spus la Conferința de pace, că imediat ce se va restabili Rusia lui Colciag, României, cu solemnitate, vor restitui Basarabia.

Or cum aceste gazete caută să pervertească adevărul și să introducă tot felul de dezorientări, trec din mână în mână și se citesc chiar de copii, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune să se ia măsuri spre a se desminți aceste versiuni, și a se pedepsi purtătorii acestor gazete.

Prefect,
(ss) indescifrabil

Director,
(ss) indescifrabil

Domnului Director de Interne

(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 304, 304 (verso)).

România
Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
No. 25029s/ 20 august 1919

Personal – Confidențial

Domnule Prefect,

Șeful misiunii militare române din Berlin ne-a încunoștințat că foarte mulți ruși, foști prizonieri de război în Germania și adepți ai ideilor bolșevice, vin în România prevăzuți cu acte de călătorie vizate pentru repatriere de comisiunile interaliatate, cu toate că misiunea română refuză vizarea notelor unor astfel de oameni.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să se ia măsuri, prin organele

administrative, de siguranță și jandarmerie, pentru a se aresta imediat ori ce individ care va fi găsit în aceste condițiuni.

În același scop vă rog să-i semnalăți și punctelor de frontieră din județul dvs.

Ministru,
(ss) indescifrabil

Director,
(ss) E. Negulescu

Domnului prefect al județului Kișinău
(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 336.)

România

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

No. 21541s /29 iulie 1919 (Prefectura județului Chișinău, Intrarea no. 56, anul 1919, luna iulie, ziua 29)

Personal – Confidențial

Domnule Prefect,

Marele Cartier General ne-a cerut să luăm măsuri pentru urmărirea numitului Samuel Holder supus Ceho – Slovac, bănuț de spionaj. El a sosit în Capitală în ziua de 23 mai a.c. descinzând la hotelul „Luvru” și a plecat în ziua de 24 Mai fără a i se mai ști de urmă.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune, prin organele administrative, siguranță și jandarmerie, urmărirea lui în tot cuprinsul județului și în cazul când va fi găsit să fie înaintat direct Marelui Cartier General Biuroul de Contra Informații.

Semnalmente: corpolent, fața plină, tânăr, părul dat peste cap.

Ministru,
(ss) indescifrabil

Director,
(ss) E. Negulescu

Domnului prefect al județului Kișinău

România

Ministerul de Interne

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

No. 16025s 19 iun. 1919

Personal – Confidențial

Domnule Prefect,

Suntem informați că organizația bolșevistă ungară contra României, are agenți speciali, prevăzuți cu pașapoarte elvețiene, cari vin în țară pentru a culege știri militare, politice și economice, aducând cu ei ordine și instrucțiuni pentru agenții cari îi au aici.

Pentru a se preveni la timp acțiunea acestor indivizi periculoși, avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune, prin organele polițienești și de siguranță, să ni se înainteze cât mai neîntârziat un tablou de toți posesorii de pașapoarte elvețiene, cu stare civilă, semnalmentele lor, ocupațiunea, de când sunt veniți în țară și ca observațiuni, toate informațiunile care ar interesa siguranța statului.

Pentru cei bănuți că pot fi germani sau unguri, se vor lua măsuri să fie ținuti sub supraveghere specială, iar acei ce vor mai sosi cu asemenea acte să fie supuși unui riguros control, pentru a se stabili cu certitudine care este rostul lor în țară.

Ministru,
(ss) indescifrabil

Director
(ss) indescifrabil

Domnului Prefect al județului Chișinău

(ANRM; fond 339, inv. 2, dosar nr. 1, tom 2, fila 360)

*

România
 Directoratul de Interne
 Basarabia
 Serviciul Ad-strației generale
 Biroul Polițiilor
 Nr. 3384
 An 918, Luna sept., Ziua 29

Ordin Circular
 către
 Prefectura jud. Chișinău

Poliția orașului Chilia nouă prin adresa No. 80775 ne informează că din Odessa vor sosi aci următorii revoluționari ruși și anume:

Sașca Hureanu în etate de 30-35 ani, mărunț și cocoșat, DI Dubrova și Sașca Iacob, care au fugit de aci la intrarea armatelor române în Basarabia. Cum este posibil ca aceștia să intre în țară și să se ducă în alte orașe înainte de a veni acolo?

Vă rugăm să luați severe măsuri pentru supravegherea acestora în cazul când s-ar ivi undeva, anunțându-ne în același timp.

Director de Interne
 Consilier tehnic administrativ
 (ss) Tomescu

Șef de Serviciu
 (ss) indescifrabil

(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar nr. 1, tom 2, fila 473)

*

România
 Ministerul de Interne
 Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
 No. 21540s - 29 iulie 1919
 (Prefectura județului Chișinău, intrarea no. 55 anul 1919, luna iulie, ziua 29)

Personal - Confidențial

Domnule Prefect,

Marele Cartier General ne încunoștințează că legațiunea noastră din Stokholm i-a semnalat ca suspectă pe numita Vera Valeriano Vnakulibina, care pretinde a fi originară din Basarabia și se află actualmente la Helsingfore, în serviciul de spionaj german. Ea posedă un certificat de naționalitate eliberat de Consulatul nostru din sus zisul oraș.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să se ia măsuri prin organele administrative, jandarmerie și siguranță, pentru urmărirea, arestarea și cercetarea ei. În cazul când și-ar face apariția în localitate, semnalând-o în același scop și punctelor de frontieră.

Ministru,
 (ss) indescifrabil

Director,
 (ss) E. Negulescu

Domnului prefect al județului Chișinău

(ANRM; fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 342)

*

Telegramă cifrată a ministrului de interne, Ed. Ghica, către prefectul județului Chișinău:

Rog luați măsuri urgente prin Poliția Siguranței și Jandarmeriilor pentru urmărirea și arestarea lui Traian Novac bolșevic bănuț a se fi strecurat în țară. Semnalmente: blond, mijlociu, chel. Vă rog să binevoiți al urmări. Gura există în formă de

bot, ochi vineți. Comunicați aceasta punctelor de frontieră pentru cazul când ar încerca să treacă granița. P. Ministrul Internelor/Ghica.

(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 409).

*

România
 Ministerul de Interne
 Direcțiunea
 Poliției și Siguranței Generale
 (no. ilizibil, Prefectura județului Chișinău, intrarea no. 33, anul 1919, luna mai, ziua 27.

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune, prin organele administrative, de siguranță și jandarmerie să se ia măsuri pentru urmărirea și arestarea numiților Gh. Baciu, de fel din Brăila, dezertor din marina militară; Stroia, mecanic în atelierele șantierului Fernic din Galați, șef revoluționar al lucrătorilor; Ioan Popovici, căsătorit la Kilia, fost condamnat 10 ani închisoare și evadat; Jean telegrafist pe vaporul „Elisabeta”; Lușca, mecanic, dezertor din marina militară și Jean Dumitrescu, cazangiu de pe vaporul „Împăratul Traian”.

Toți acești indivizi ne-au fost semnalati că au făcut parte din comitetele revoluționare bolșevice din Odessa și au terorizat pe românii aflați acolo, cari au fost arestat și maltratați de bolșevici, după arătarile acestora.

Vom fi avizați telegrafic, îndată ce vre-unul din ei va fi arestat acolo.

Ministru,
 (ss) E. Ghica

Director,
 (ss) Indescifrabil

Domnului prefect al județului Chișinău

(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 379)

*

România
 Ministerul de Interne
 Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale
 (prefectura jud Chișinău, intrarea no. 32, anul 1919, luna mai, ziua 27)

Personal – Confidențial

Domnule Prefect,

În diferite localități au fost găsite broșuri scrise în limba rusă, cu conținut socialist revoluționar, intitulat: 1) Cântec revoluționare, 2) Păianjenul și musca, 3) Concluziile congresului soldaților ruși ținut pe frontul românesc, 4) Cui îi trebuie răsboiul, 5) Broșura partidului social – democrat al soldaților ruși 6) Ce vrea partidul muncitoresc național socialist, răspândite în scopul propagării bolșevismului în țară.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ne comunica dacă vi s-a semnalat existența unor astfel de broșuri în județul d-vs. și dacă s-au luat măsuri pentru o contra propagandă românească.

Totodată vă rog să ne comunicați modul și mijloacele cele mai eficace, ce veți întrebuința pentru a trezi printre populație simțul adevărat al patriotismului și pentru a administra la timp antidotul contra propagandei bolșevice.

Ministru,
 (ss) Ed. Ghica

Director,
 (ss) indescifrabil

Domnului prefect al județului Chișinău

(ANRM, fond 339, inv. 2, dosar 1, tom 2, fila 383).

Politica bisericească a Patriarhiei Ruse în RSSM

drd. Romeo CEMÎRTAN

Pactul sovieto-german din 23 august 1939 a șocat opinia publică europeană, căci, după ce ani în șir cele două mari puteri totalitare s-au atacat reciproc cu vehemență rar întâlnită, deveneau "peste noapte" prietene. Pactul Ribbentrop-Molotov nu a fost un act politic de moment, ci rezultatul unui calcul temeinic elaborat de ambele părți, fiecare satisfăcându-și "poftel" expansioniste. De fapt, cele două puteri și-au delimitat sferile de influență în Europa, cu prețul desființării sau mutilării unor state suverane. Printre ele era și România Mare, care s-a pomenit într-o situație internațională fără precedent. Izolarea politică, diplomatică și militară a României, creată de erodarea sistemului ei de alianțe, s-a agravat considerabil prin încheierea acestui pact și a anexei sale secrete, care constituia un atentat la adresa statului unitar român.

Așadar, marile puteri se înțeleșeseră asupra sfărâmării integrității teritoriale a României, guvernul de la Moscova primind „undă verde” de la Berlin și Roma pentru anexarea Basarabiei. Astfel, observăm tangența cu anul 1812, când, la fel, Basarabia este o "monedă de schimb" sau o "mascotă" pentru jonglarea dintre marile puteri, și atunci și acum - Turcia sau Germania nu aveau nici un drept istoric, juridic sau moral să negocieze pe baza Basarabiei, cedând-o Imperiului Țarist sau Uniunii Sovietice.

Deci, în urma ocupației sovietice din 1940 Mitropolia Basarabiei a fost silită să-și întrerupă activitatea. În primul rând trebuie notat că în locul ierarhilor români siliți să se refugieze la București, noile autorități sovietice au trimis aici, în toamna anului 1940, pe episcopul rus Alexie de Tula, care s-a instalat într-o casă particulară din Chișinău. De îndată a dat dispoziții ca slujbele să se facă în slavonește, iar Crăciunul și celelalte sărbători să se țină după stilul vechi. Activitatea lui s-a redus la viața liturgică. A rămas la Chișinău până la 24 iunie 1941, când a fost arestat tot de sovietici¹.

„Dacă privim în trecutul Bisericii noastre cu greu se mai pot găsi pagini echivalente în tragism cu cel pe care experimentul comunist le-a adus, o dată cu anul 1940, și pe meleagurile românești”, consemnează cercetătorii domeniului².

Relatățile martorilor oculari, făcute după mai bine de 50 ani sunt zguduitoare. Autoritățile bolșevice au comis multe crime chiar în subteranele Palatului Mitropolitan din Chișinău, unde se aflase Consistoriul Bisericesc și fabrica de luminări, iar sovieticii stabiliseră secția de spionaj a N.K.V.D.-ului. Aici s-au găsit și instrumentele de tortură. La fel, s-au profanat și clădirile Seminarului și a Facultății de Teologie, școlile bisericești etc., toate fiind transformate în închisori pentru civili, militari, inclusiv și preoți. Majoritatea bisericilor din Chișinău au fost transformate în depozite, grajduri, săli de spectacole, cinematografe. Crucile de pe turla au fost coborâte, iar cele în relief au fost acoperite cu panouri roșii ce reprezentau secera și ciocanul sau portretele lui Stalin și Lenin³.

Într-adevăr, instituțiile bisericești, preoții și slujitorii bisericilor au fost cel mai mult afectați de invadarea comunistă. După cum afirmă Mihai Pelin, "mai ales preoții au fost împiedicați să se evacueze, iar bagajele lor erau abuziv confiscate"⁴. Autoritățile bolșevice separau comunitățile sătești de conducătorii spirituali prin cele mai odioase metode: - asasinări ale preoților; - schilodiri; - maltratări psihice și fizice; - preoți care au fost arși de vii etc. Organe represive sovietice au jefuit și devastat numeroase mănăstiri, cauzând distrugeri materiale însemnate, dar și pierderi de vieți umane. Deci, preoții, au fost printre cei dintâi oprimați și maltratați atât din cauza lipsei de respect a sovieticilor față de Biserică, cât și ca urmare a considerației de care se bucurau slujitorii altarului din parte enoriașilor.

Devastarea, distrugerea, închiderea a numeroase locașuri de cult, maltratarea și batjocura – acestea sunt cuvintele care descriu situația apocaliptică din anul 1940 vis-a-vis de spiritualitatea din Basarabia.

Fluxul de refugiați era mare, însă și mai mare era "jalea și amărăciunea, căci cu cei ce se refugiau pleca o stăpânire

românească, dar nu și o cultură națională și o religie creștină de două mii de ani"⁵. O parte a preoților a reușit să se refugieze, răspândindu-se pe întreg cuprinsul României, mulți însă au rămas în Basarabia, fiind alături de durerea credincioșilor. Atitudinea sovieticilor față de ei este binecunoscută, iar arestările și deportările preoților au fost cele mai "ușoare" forme ale acestei atitudini.

După intrarea armatei române în Basarabia și Bucovina de Nord în 1941, autoritățile române au găsit Basarabia și Bucovina de Nord jefuite și distruse. S-a început reabilitarea acestei situații catastrofale și, un rol deosebit a fost acordat Bisericii. Au fost reinstalate clopotele pe biserici, s-au efectuat reparații și curățenia locașurilor sfinte, care fuseseră transformate în depozite sau lăsate în paragină. S-au refăcut Catedralele mitropolitane din Chișinău și Cernăuți⁶.

Însă perioada revenirii acestor provincii la Regatul Român a fost de scurtă durată, căci, la 24 august 1944, Armata Roșie a pătruns în Chișinău, iar calvarul comunismului, început pe teritoriul Basarabiei din anii 1940-1941, continuă și mai inuman la a doua ocupație sovietică, devenită fatală pentru multe valori naționale române, inclusiv și pentru Biserica națională, care a trecut prin momente grele. Printre primele victime ale regimului totalitar au fost preoții, călugării și ierarhii basarabeni, iar după 1945 majoritatea clerului românesc a ajuns ținta represiei.

În anii de represii feroce 1944-1949, dar și mai târziu, mulți preoți și călugări au fost arestați, torturați, uciși sau deportați în Siberia, Kazahstan și în alte părți ale U.R.S.S. Cei rămași la parohiile lor erau permanent supravegheați de organele K.G.B., fiind impuși la impozite grele și diferite restricții. Din cele peste o mie de biserici în Basarabia au fost închise aproximativ 500, între care și catedrala (Soborul) din Chișinău. Bunurile Bisericii din Basarabia au trecut în proprietatea statului; obiecte de valoare din biserici și mănăstiri au fost duse la muzeele de stat sau la Patriarhia Moscovei. Noile generații de preoți din Basarabia s-au format în Seminarul din Odesa, iar o parte înfimă a ajuns și la Academii teologice din Zagorsk (lângă Moscova) și Leningrad. Unor tineri basarabeni și bucovineni intrați în cinul monahal li se încredințau – după terminarea studiilor teologice – diferite posturi de răspundere în cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse, chiar cărmuirea unor eparhii din interiorul fostei Uniuni Sovietice, pentru a-i îndepărta de conaționali lor. Iar aici, în Basarabia majoritatea parohiilor erau păstorite de preoți recrutați din rândul cântăreților și al credincioșilor, deci fără pregătire teologică.

În multe parohii au fost numiți preoți de alt neam, care au început să slujească în slavonește; corurile și cântăreții foloseau melodiile specifice Bisericii ruse. S-a introdus "stilul vechi". Obiectele de cult erau procurate cu mare greutate de la Patriarhia Moscovei, purtând și ele amprenta artei bisericești rusești. Lipsa cărților de cult în românește a fost un alt motiv care a dus la "slavonizarea" cultului, preoții basarabeni fiind nevoiți să-și procure cărțile de cult numai la Moscova. Corespondența cu centrul eparhial de la Chișinău se făcea numai în rusește. În spiritul acestei politici căsătoriile mixte au constituit un tradițional mijloc de rusificare.

După 1958 a urmat o nouă etapă în lupta împotriva religiei, fiind închise alte peste 300 de biserici ortodoxe, încât către anul 1988 rămaseseră deschise numai 193 biserici, în care activau 230 preoți, 12 diaconi și 114 cântăreți. La fel au fost desființate, rând pe rând, dar mai ales după Hotărârea nr. 18 al ședinței biroului C. C. al P. C. M. din 23.01.1959, cele aproximativ 20 de mănăstiri și schituri, rămânând deschisă doar mănăstirea Japca, în care trăiau călugărițe de naționalitate rusă și poloneză, fiind cunoscute încă din perioada interbelică ca partizani ai ideilor panslaviste și a "stilului vechi".

La nivelul juridico-administrativ, în locul Mitropoliei Basarabiei a fost organizată la Chișinău o simplă Episcopie, (mai târziu Arhiepiscopie), dependentă de Patriarhia Moscovei, iar în

locul Mitropoliei Bucovinei, o Episcopie cu sediul la Cernăuți, în cadrul Exarhatului Ucrainei, dependent tot de Moscova. Episcopii Cetății Albe, Ismailului și Hotinului (Bălți) au fost desființate. La cârma celor două eparhii care au rămas – Chișinău și Cernăuți – au fost numiți ierarhi ruși sau ucraineni. Astfel, la Chișinău au fost numiți: episcopii Ieronim Zaharov (decembrie 1944 – februarie 1947) și Benedict Poleacov (februarie 1947 – iunie 1948), arhiepiscopul Nectarie Grigoriev (iunie 1948 – 9 martie 1969), episcopul Varfolomeu Gondarovski (martie 1969 – octombrie 1972), arhiepiscopul Ionatan Karpolovici (octombrie 1972 – mai 1987) și mitropolit Serapion Fadeev (mai 1987 – iulie 1989)⁶.

Este bine cunoscută politica antireligioasă a regimului sovietic și tendința lor de a folosi această politică cu scopul de naționalizării românilor din Basarabia. Obiectivele imperiale au fost constant puse în realizare pe parcursul întregii perioade de ocupație sovietică nu doar prin intermediul instituțiilor de stat și a mijloacelor laice, dar și prin contribuția Patriarhiei Ruse. Însăși Patriarhia Rusă, fiind mult reprimată de autorități, s-a conformat situației de supunere, activând tacit în vederea susținerii "regimului nou" și opririi spiritualității naționale din Basarabia.

Astfel, Patriarhia Rusă în perioada sovietică a rămas fidelă autocrației statale, rămânând o unealtă eficientă în promovarea imperialismului sovietic (rus), care a însemnat paroxismul profanării

ortodoxiei românești și a comis, spre regret, cu ajutorul instituției patriarhale, acte criminale nemaîntâlnite în istoria Bisericii.

Note:

- * La sfârșitul anului 1943, în pofida greutăților, au fost readuse în funcțiune toate cele 938 biserici existente în Basarabia la 28 iunie 1940, la care s-au adăugat alte 95 locașuri de cult, construite după restaurarea administrației românești.
- ¹ Mircea Păcurariu, *Basarabia, aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc*, Iași, 1993, p. 125-128.
- ² Constantin I. Stan, Alexandru Gaiță, *Biserica Ortodoxă Română din Basarabia și Bucovina de Nord în anii 1940-1941*, în revista "Destin Românesc", nr. 3, Chișinău – București, 1997, p. 99.
- ³ Ion Țurcanu, *Scurte informații despre Basarabia și Bucovina în a doua jumătate a anului 1940*, în revista "Patrimoniul", nr. 1, 1991, p. 184-185.
- ⁴ Mihai Pelin, *Legendă și adevăr*, București, 1994, p. p. 80.
- ⁵ Paul Mihail, *Mărturie de spiritualitate românească din Basarabia*, Chișinău, 1993, p. 10.
- ** La sfârșitul anului 1943, în pofida greutăților, au fost readuse în funcțiune toate cele 938 biserici existente în Basarabia la 28 iunie 1940, la care s-au adăugat alte 95 locașuri de cult, construite după restaurarea administrației românești.
- ⁶ Vezi detalii în Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 125-128.

Politica economică a guvernelor liberale din România (1922-1928)

Vasile TALPAZAN

Guvernele aflate la conducerea țării între 1918-1922 au încercat prin măsurile lor să dea o nouă față României Reîntregite. Astfel au fost luate o serie de măsuri în plan politic, economic, industrial, agrar, care însă nu și-au atins ținta deoarece diferitele partide și formațiuni politice care au constituit guvernele din perioada amintită nu aveau o viziune politică comună asupra modului de a rezolva problemele stringente ale țării. Fiecare partid politic își avea propria sa doctrină și propriile sale interese și când ajungeau la guvernare își propuneau realizarea interesele proprii și apoi îndeplinirea interesul național.

În anul 1921 P.N.L. era partidul din țară cu programul politic cel mai unitar. Astfel la Congresul General al P.N.L. din 27 Noiembrie 1921¹ s-a votat programul P.N.L. prin care se prevedea democratizarea vieții politice, lupta împotriva demagogiei și a promisiunilor fără acoperire. Din punct de vedere social se prevedea îndeplinirea dreptății sociale, adoptarea unei noi constituții, realizarea unificării administrative printr-o largă descentralizare, dar în limitele unității și siguranței statului. Se reclama unificarea legislativă pentru ca toți cetățenii țării să aibă aceleași drepturi și aceleași îndatoriri. În politica financiară se urmărea introducerea unor noi impozite, folosirea banilor cu folos, elaborarea unui buget care să țină cont de veniturile țării și cheltuielile statului, impozitarea câștigurilor de război, reorganizarea Băncii Naționale în sensul unui control mai mare a statului. În domeniul politicii economice se urmărea dezvoltarea bogățiilor țării „în primul rând prin muncă, inițiativă și capitalurile românești”². Din punct de vedere industrial urmărea să se realizeze obiective ca mărirea puterii de producție a țării, dezvoltarea transporturilor, elaborarea unei legislații care să protejeze industria etc. În problema raporturilor dintre capital și muncă, liberalii promiteau participarea muncitorilor la beneficii, reglementarea prin lege a dreptului la grevă, îmbunătățirea sistemului de asigurări ale muncitorilor, înființarea unui sistem de credit pentru muncitori. În domeniul justiției se prevedea independența acesteia.

În lunile decembrie 1921 și ianuarie 1922, liberalii și-au intensificat eforturile pentru a populariza programul lor politic și economic.

După formarea guvernului lui Ion I.C.Brătianu în ianuarie 1922, printre obiectivele noului guvern se numărau și formarea unui guvern care să reprezinte în realitate România Mare.³ Mergând pe

aceeași linie se urmărea o politică de stat care să naționalizeze complet marea industrie. Încă de pe acum se prefigurau elementele forte ale politicii economice a guvernului liberal cum ar fi intervenția hotărâtă a statului în economie și un control cât mai eficace a celorlalte segmente din societate. Noua schimbare a viziunii despre rolul statului în societate reiese și din intențiile noului guvern în ceea ce privește administrația. Astfel se afirma că „printr-o administrație mai ordonată și mai coordonată, mai activă și mai cu seamă cinstită, trebuie arătat și celor din afară că statul nu mai este acel reprezentant din ultimii 20 de ani”⁴. În domeniul finanțelor obiectivul principal era revizuirea reformei financiare. În ceea ce privește comerțul, într-un comunicat al ministrului industriei V.Sassu adresat Camerei de Comerț din București în 16 februarie 1922 se afirma clar care sunt intențiile guvernului în acest domeniu. Printre obiective se numărau dezvoltarea comerțului, echilibrarea balanței de plăți, dezvoltarea infrastructurii căilor ferate române, reducerea importurilor produselor ce nu erau necesare.

La 26 ianuarie 1922 guvernul liberal dă un manifest către țară în care își exprimă în mod public intențiile de guvernare și ceea ce își propune să își realizeze.

Astfel, se afirma că:

- vom da României Reîntregite Constituția asteptată;
- vom face o politică de dreptate socială;
- vom pune capăt risipei banului public;
- vom scade și desființa impozitele ce nu erau cerute cu adevărat de nevoile statului;
- vom urma o politică economică care să îngăduiască sporirea producției și să înlesnească exportul ei aducând astfel propășirea întregii economii naționale și prin aceasta ieftinirea traiului.

Ne-am oprit numai la câteva puncte ale programului de guvernare liberal, care vor constitui obiectul analizei noastre următoare. Este vorba evident de direcțiile în care s-au manifestat cel mai mult neoliberalismul guvernului. Politica economică, politica financiară, politica industrială și politica socială sunt direcțiile în care s-au manifestat cel mai evident neoliberalismul. Mulți analiști ai perioadei 1922-1928 au considerat că programul economic al P.N.L. avea menirea să servească în special „intereselor marii burghezii industriale și bancare, chiar dacă unele din măsurile lor aveau un caracter realist”⁵. Prin opera lor liberalii, după cum vom vedea, au încercat ca reformele făcute de ei să se adreseze tuturor

categoriilor sociale. Care a fost raportul dintre ce și-au propus și ce au realizat efectiv constauie obiectul cercetărilor mele în continuare. În primul deceniu interbelic programul economic liberal „prin noi înșine” a cunoscut mai multe faze distincte pe calea înfăptuirii sale⁶:

1. Anii 1918-1921 se caracterizează prin publicarea în ziarele oficiale ale liberalilor (*Viitorul, Democrația*) în manifestele către țară a intențiilor de guvernare ale partidului punându-se accentul pe rolul ce trebuia rezervat factorilor naționali în activitatea economică;

2. Perioada dintre 1922-1926 când PNL a deținut puterea a semnat punerea în aplicare efectivă a programului economic;

3. Reorientarea intervenită între anii 1927-1928 când forțați de împrejurări liberalii au fost nevoiți să-și schimbe atitudinea față de capitalul străin.

Încă din primele zile ale guvernului, la 22 ianuarie 1922 ziarul „Vorsische Zeitung” remarca într-un articol că liberalii acționau pentru înființarea de noi întreprinderi și bănci și pentru pătrunderea capitalului lor în provinciile unite⁷. Conducătorii P.N.L. și-au dat seama de la început că trebuia un nou concept în organizarea și desfășurarea vieții economice de la noi. În conformitate cu crezul lor de bază exprimat în formula „prin noi înșine” ei au lansat o politică de sprijinire a industriei și a capitalului românesc în fața celui străin. P.N.L. a înțeles că după Primul Război Mondial, politica economică trebuie radical schimbată, în sensul întăririi intervenției statului în viața economică, fapt pe care unele țări cum ar fi Anglia și Franța l-au început încă din primii ani ai secolului XX când și-au dat seama că liberalismul își arată limitele din punct de vedere economic, iar inegalitățile sociale continuă să se adâncească. Mulți din politicienii și ideologii P.N.L. își făcuseră cursurile universitare în Occident și la întoarcerea în țară au teoretizat și pus în aplicare unele idei pe care ei și le-au însușit în perioada anilor de studii. S-a încercat ca aceste idei să fie puse în aplicare ținându-se cont de realitățile din România Mare.

Neoficial, și în țara noastră bazele politicii economice a liberalilor au fost puse la începutul secolului XX, dar ele au fost puse în aplicare oficial în timpul guvernării dintre 1922-1926, când un ansamblu de măsuri favoriza capitalul autohton în detrimentul celui străin.⁸

Încă din luna februarie 1922, guvernul liberal a constituit o comisie specială de guvern care să se ocupe de problemele economice și care avea drept obiectiv luarea măsurilor celor mai bune pentru dezvoltarea economiei.⁹

Oficial, actul de naștere al neoliberalismului românesc este considerat a fi pus odată cu adoptarea Constituției din 1923. În comparație cu constituția precedentă această nouă lege fundamentală avea două principii care dădeau dreptul statului să intervină direct în economie:

1. Principiul naționalizării subsolului;
2. Proprietatea era văzută ca având o „funcție socială”, proprietatea nemaifiind garantată de stat.

În adoptarea constituției liberalii care aveau majoritatea în parlament și-au impus punctul de vedere și nu au ținut cont de opiniile reprezentanților celorlalte partide politice, fapt ce a generat ample proteste. Virgil Madgearu afirma că prin noua lege fundamentală liberalii și-au oficializat confiscarea economiei naționale. Referindu-se la principiul naționalizării înscris în Constituție, el scria: „a doua direcție de acțiune a finanței naționale este organizarea exploatarea avuției statului. În acest scop Constituțiunea nouă a prevăzut naționalizarea subsolului. S-a creat un regim special pentru exploatarea solului și altul pentru comercializarea tuturor bunurilor statului, care urmăresc aceeași tendință: trustrile financiare (ale liberalilor) trebuie să ajungă la dominațiunea absolută asupra avuției statului, să se introneze dictatura economică și trustrile să aservească definitiv statul”¹⁰. Pe același plan combatea și dreptul statului de a interveni puternic în economie susținând că la un moment dat liberalii vor confunda interesele lor cu cele ale statului. Odată cu adoptarea Constituției, la 23 iunie 1923, a fost adoptată Legea pentru înființarea Societății Naționale de Credit Industrial¹¹, care avea ca obiect de activitate creditarea și încurajarea dezvoltării industriei. Majoritatea membrilor din Conducerea Creditului Industrial erau frunțași liberali,

iar Director al Creditului a fost numit V.Slăvescu care a fost sprijinit de ministrul de finanțe V.Brătianu.¹²

Intervenționalismul guvernului în dirijarea vieții economice rezultă foarte clar din felul cum era administrată această societate. Astfel, la articolul 75, care se referă la administrarea societății, se prevedea ca Ministrul de Finanțe să numească un comisar al guvernului care să supravegheze și să controleze toate operațiunile. Tot prin acest articol se prevedea ca toate persoanele din conducere să fie cetățeni români. Astfel de prevederi vor fi inserate în toată legislația viitoare din domeniul economic a guvernului liberal, care vor fi interpretate în chip diferit.

În timp ce opoziția internă ataca violent guvernul liberal acuzându-l că prin politica sa, nu face altceva decât să-și aservească industria, finanțele în interesul clientelei politice, guvernul afirma că prin astfel de prevederi se urmărește protejarea intereselor naționale ale României. În ceea ce privește rezultatele concrete ale creditului industrial, acestea sunt și ele contradictorii.

Mergând pe aceeași linie, în iunie 1924 a fost adoptată Legea Comercializării și controlului întreprinderilor economice ale statului, care prin prevederile sale introducea noi principii în ceea ce privește controlul economiei de către stat și naționalizarea capitalului.¹³ Astfel, la articolul 2 întreprinderile statului erau împărțite în două categorii:

A. Întreprinderi de interes general care îndeplinesc servicii publice (C.F.R., P.T.T.);

B. Întreprinderi cu caracter pur comercial cum ar fi Navigațiunea Fluvială, Serviciul Maritim Român.

În ceea ce privește conducerea întreprinderilor se prevedea clar că două treimi din membrii Consiliului de Administrație să fie români, la fel și președintele și directorul general, iar în termen de 7 ani de la constituirea întreprinderii personalul român angajat să atingă proporția de 75%.

Pentru controlul întreprinderilor comercializate ale statului se prevedea la Articolul 5 formarea pe lângă Ministerul de Industrie și Comerțului a unui Consiliu Suprem a cărui președinte era numit de Consiliul de Miniștri. În elaborarea acestei legi s-a pornit de la premisa că bunurile statului trebuie să servească în primul rând interesului general și într-o mai mică măsură interesului particular individual.

Se observă clar tendința de a pune capitalul străin într-o poziție de netă inferioritate în comparație cu cel autohton, majoritar liberal, iar statul capătă un mare rol în controlul întreprinderilor. Această lege a fost aspru atacată atât în țară cât și în străinătate. Într-un discurs ținut în Camera Deputaților, Virgil Madgearu îi acuză pe liberali că urmăreau să pună mâna pe avuțiile statului, că legea nu ține cont de interesele colectivității, dar mai ales refuză dreptul de control al statului în economie. Referindu-se la felul cum vor fi selecționați reprezentanții statului în societățile industriale el afirmă: „Guvernul îi numește la recomandarea Consiliului de Miniștri... Care este calificația lor? Vor fi numai aceia care vor îndeplini două calificații. Calificația de a fi partizani politici și, mai importantă decât aceasta, de a fi acoliți, oligarhi și financieri, de a fi agenți ai trustului politic și financiar pe care vă rezumați”¹⁴.

Mergând pe aceeași linie, V. Madgearu, arăta că noua lege nu face altceva decât să intensifice exploatarea avuției statului, realizând o adevărată prăduire a bogățiilor statului. Este cunoscută opinia sa privitoare la formarea burgheziei române.

În viziunea sa, statul român a favorizat formarea burgheziei capitaliste prin: „cedarea favorizațiilor sorții pe nimic a unor moșii, poduri, bălți, cariere și mine, a cesionat lucrări de construire de șosele, de porturi, de docuri, de străzi și prin toate aceste prilejuri s-a făcut o transformare din avutul public în avutul acestui pumn de privilegiați, care au primit aceste daruri din partea guvernelor care sau succedat la cârma țării”¹⁵. În concluzie, în viziunea lui, guvernul liberal din 1924 nu făcea altceva decât să continue politica pe care o făcea și la începutul dezvoltării României Moderne.

Mergând pe aceeași linie, în iulie 1924, guvernul liberal a adoptat Legea Minelor.¹⁶ Adoptarea acestei legi a provocat numeroase controverse, în timp ce guvernul liberal o prezenta ca o mare realizare, opoziția țărăniștilor și marile trusturi petroliere internaționale au combătut-o violent. Reprezentanții Partidului

Țărănesc, Partidului Național, dar și a altor partide interne au văzut legea ca o nouă posibilitate prin care burghezia liberală își putea intensifica controlul în economie, iar marile trusturi petroliere internaționale vedeau legea ca pe o încercare de înlăturarea a lor de pe piața petrolieră românească. Prin prevederile ei această lege dezavantajează net firmele străine și inaugura o nouă etapă în naționalizarea capitalului și în intensificarea controlului vieții economice de către statul român. Încă din anii 1922-1923 ministrul de finanțe V.Brătianu a stabilit două principii¹⁷ pe care să se bazeze viitorul proiect al legii minelor:

1. Bogățiile petroliere trebuie să aparțină statului, iar exploatarea lor să se facă de întreprinderi industriale;

2. La exploatarea petrolului trebuie să participe efectiv factorii naționali.

Aceste soluții nu erau altceva decât concretizarea la maxim a politicii „prin noi înșine”.

Această lege pune în aplicare principiul naționalizării bogățiilor subsolului prevăzut în Constituția din 1923.

La articolul I se prevedea clar că statul este singurul proprietar al bogățiilor subsolului.

În aceleași cadru al dezvoltării industriei și a economiei au fost adoptate în lunile iunie și iulie 1924 Legea Apelor¹⁸ și Legea Energiei¹⁹.

Prin toate aceste legi guvernul liberal tradusese din teorie în practică multe din ideile promovate anterior venirii sale la putere. Pentru prima dată după 1918 un guvern a încercat să coreleze promisiunea electorală cu fapta. Care au fost consecințele acestor măsuri în plan economic și industrial și dacă aceste măsuri sunt măsuri de sorginte neoliberală sau măsuri care s-au aplicat fără a se ține cont de doctrina politică voi încerca să evidențiez în continuare.

Din start se observă că toate aceste legi promovează un veritabil naționalism economic românesc. Mulți analiști ai fenomenului neoliberal românesc interbelic văd acest naționalism ca fiind constructiv²⁰ și care a însemnat de fapt “dezvoltarea multiplă, economică, politică, culturală, a forțelor naționale”²¹. Din punctul de vedere al mesajului politic acest naționalism nu a fost șovin, dar din punct de vedere economic după parerea mea, chiar

dacă a avut unele realizări a dus la o dezvoltare limitată a economiei României Reîntregite, deoarece a împiedicat în mod clar pătrunderea capitalului străin în țara noastră. Capitalul străin fie a încercat să intre și să se concentreze în ramurile economice care îi asigurau un minim de profit, fie a intrat și a încercat să eludeze legislația românească sau chiar a refuzat să mai vină în țara noastră.

Note :

1. „Democrația”, Anul IX, Nr.11-12, noiembrie-decembrie 1921
2. Ibidem
3. „Viitorul”, Nr.4158 din 23 ianuarie 1922
4. Ibidem
5. Ion Agrigoroaie, *Programul P.N.L. din perioada 1918-1921 și unele probleme referitoare la dezvoltarea economiei naționale*, extras din Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D.Xenopol, VIII, 1971
6. Gh. Buzatu, *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Editura Junimea, Iași, 1981
7. Șerban Rădulescu-Zoner (coordonator) *Istoria P.N.L.*, Editura BilAll, București, 2000
8. Ibidem
9. „Viitorul”, Nr.4166 din 02 februarie 1922
10. „Independența economică”, Nr 3-4, iulie-decembrie 1925
11. „Monitorul Oficial”, Nr.64, 23 iunie 1923
12. V.Slavescu, *Note și însemnări zilnice*; Editura Enciclopedică, vol. I, București, 1996
13. „Monitorul Oficial”, Nr.121 din 7 iunie 1924
14. „Independența economică” nr.4,5,6 aprilie, mai, iunie, 1924
15. „Viitorul”, nr.4158, 23 ianuarie 1922.
16. „Monitorul Oficial”, Nr. 143, vineri 4 iulie 1924
17. Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 178.
18. „Monitorul Oficial”, Nr 137, vineri 27 iunie 1924
19. „Monitorul Oficial”, 4 iulie 1924
20. Anton Carpinschi, *Deschidere și sens în gândirea politică*, Institutul European, Iași, 1999, p.22
21. Ibidem.

Perspectiva comunitară

Andrei HUIBAN

Discuția despre „apartenența la Europa” poate fi rațional desfășurată doar dacă ne formăm o noțiune limpede asupra a ceea ce este de înțeles prin cuvântul „Europa”, atât de solicitat. Cuvântul are însă o serie de accepțiuni, iar în funcție de accepțiunea folosită trebuie distinse cinci planuri-cel geografic, cel istoric, cel al modelului social, cel al unității-integrării instituționale și cel spiritual, al mentalității, al modului de gândire.

În același timp, termenul de european poartă, în contexte diferite, înțelesuri diferite. În sens mai larg, „european” este fiecare locuitor al continentului nostru, considerat ca entitate geografică. Într-un sens mai restrâns, „european” este acea persoană pătrunsă de „ideea europeană”, care resimte ca pozitiv faptul de a aparține unei comunități mai cuprinzătoare din punct de vedere istoric și cultural decât comunitatea proprie, națională, regională și locală. Într-un sens și mai restrâns, cel politic, „european” este cetățeanul unui stat membru al Uniunii Europene și sprijinitor al proiectului integrării europene.

Planul geografic se referă la coordonatele geografice ale continentului. Dar Europa nu este doar o noțiune geografică, ci și una istorică, în sensul că istoria tuturor popoarelor sale, inclusiv a celor din spațiile răsăritene, s-a desfășurat în cadrul cursului comun al istoriei europene. Fiecare țară europeană a suportat nenumărate influențe din partea celorlalte, nici una nu s-a dezvoltat în izolare, în chip autarhic. Toate, fără excepție, au și primit, au și oferit câte ceva, toate aparțin, în fond, cercului cultural european.

Celelalte planuri necesită însă o discuție mai profundă. Partea vestică a continentului este cea care reprezintă Europa în lumea

contemporană, și aceasta datorită unor îndelungate procese istorice care au determinat ca partea occidentală a Europei să fie astăzi mult mai dezvoltată economic și să aibă un sistem politic mai avansat. Alături de America de Nord, modernitatea s-a afirmat până acum, ca model social, cu cea mai mare forță în Europa occidentală. Europa nu mai este doar o noțiune geografică, istorică și culturală și nici doar o alianță conjuncturală de state. Europa unită care își face apariția este un mod de viață, un standard de viață și o politică a procedurilor democratice comune, fără povara conflictelor etnice și teritoriale.

Țările din zonele răsăritene ale Europei au părăsit mai târziu pe făgașul modernizării structurilor lor economice, politice, sociale și mentale, iar în secolul nostru ele au fost deturnate, timp de mai multe decenii, de pe acest drum. Comunismul și-a propus o modernizare de un fel diferit, dar a produs de fapt, prin împletirea industrialismului cu totalitarismul, un model social pseudo-modern, care n-a putut evita falimentul. Acest nefericit experiment a îndepărtat mai mult țările respective, în loc de a le apropia de modelul social occidental. De aceea, pentru țările din Est, problema „intrării în Europa” a însemnat și înseamnă în continuare, căci procesul nu s-a încheiat, adoptarea fără echivoc a modelului social occidental, cu toate caracteristicile sale economice, structurale-sociale, politice, spirituale. Adoptarea acestui model nu trebuie să fie doar declarativă, ea trebuie realizată cât mai curând și mai deplin. Din punct de vedere sociologic, integrarea europeană înseamnă construirea tipului de societate occidental, cu structurile și performanțele sale.

Importanța politică a unității europene este extraordinară. Ea înseamnă în primul rând abandonarea oricăror dispute teritoriale. Primul act al construcției europene a fost unul franco-german. Prin acest act, Franța și Germania au pus bazele unor relații de tip nou, eliberate de povara unor vechi confruntări și dușmănie, concretizate în repetate războaie. Alsacia este o provincie a Franței, cu o însemnată populație germanofonă. Apartenența statală a acestei provincii a încetat să mai fie subiect de discuție. Populație francofonă trăiește și în Belgia (valonii majoritari), și în Elveția (francezii minoritari). Germania avea la rândul ei, o istorică dispută teritorială cu Polonia, pentru provincia Silezia (din vestul Poloniei) și pentru Prusia Orientală (din nordul Poloniei). O populație germană trăiește, ca minoritate, în Belgia și în Danemarca. Revendicările teritoriale nu se mai aud de nici o parte, granițele politice actuale fiind considerate intangibile. Soluția constă în democratismul intern al statelor europene, în egalizarea treptată a nivelurilor de viață și în circulația liberă a persoanelor.

Principalul factor ce a permis integrarea efectivă a statelor vest-europene a fost comunitatea modelului lor social și similitudinea gradului dezvoltării lor economico-sociale. Germania și Franța la început, apoi Italia, Belgia, Olanda și Anglia se aflau în stadiul de societate postindustrială în plină expansiune, aveau un potențial economic și un standard al nivelului de trai mediu asemănătoare sau apropiate. Integrarea acestor țări a contribuit la

egalizarea în continuare a nivelului dezvoltării lor, la eliminarea rapidă a decalajelor încă existente. Chiar în cadrul fiecărei țări au existat și, în parte, încă mai există diferențe regionale în privința gradului dezvoltării social-economice, acestea fiind însă treptat și rapid depășite ca rezultat al integrării europene a țărilor respective.

O seamă de țări europene care nu erau considerate din clasa celor foarte dezvoltate, au făcut saltul decisiv în ultimele decenii. De exemplu Suedia era, până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, o țară slab dezvoltată din punct de vedere industrial, cu un nivel mediu de viață mult inferior față de cel al țărilor avansate, dar s-a modernizat radical, li-a construit o economie prosperă, dobândind o remarcabilă stabilitate politică și asigurând pentru cetățenii săi o bunăstare de invidiat.

Poate fi luat în considerare, de asemenea, exemplul celor două state iberice, Spania și Portugalia. Acestea au rămas pentru multă vreme după cel de-al doilea război mondial, sub stăpânirea unor regimuri autoritare de dreapta, aflându-se în același timp în stare de înapoiere economică în raport cu celelalte țări ale Occidentului. În urma reorientării democratice a acestor țări, o dată cu deschiderea spre Europa, a început și dezvoltarea lor economico-socială rapidă. În prezent, ambele fac parte din Uniunea Europeană (începând cu 1986), iar integrarea lor a contribuit decisiv la recuperarea rapidă a decalajelor, producând efecte pozitive spectaculoase în plan economico-social.

Avantajele integrării europene a Republicii Moldova

- urmare din pagina 1 -

De asemenea, perspectivele de creștere economică nu sunt foarte încurajatoare. Se înregistrează, astfel, cei mai reduși indicatori în ce privește investițiile străine pe cap de locuitor, sub jumătate din cele din România. Aceste condiții provoacă o emigrație masivă a locuitorilor, peste un sfert din populația activă lucrând pe teritoriul comunității europene. La începutul primului deceniu al mileniului III, șomajul era de aproximativ 8 %, iar datoria publică ajungea la 85 % din PIB. Nu trebuie pierdute din vedere nici corupția din administrație și justiție, materializată prin nerespectarea drepturilor și libertăților fundamentale. Indicatorul Percepției Corupției întocmit în 2005 de către Transparency International plasa Republica Moldova pe locul 95 din 158 de state analizate, situându-se astfel între state ca Mali sau Tanzania.

Încă din anii consolidării actualului stat moldovenesc se manifestă problema transnistreană, ale cărei forme grave de manifestare sunt reprezentate de prezența trupelor ruse pe teritoriul Republicii Moldova și existența regimului separatist de la est de Nistru. Ca un aspect conexe, 443 km din granița cu Ucraina nu este controlată de autoritățile de la Chișinău și reprezintă un risc la adresa securității internaționale în perspectiva aderării la Uniunea Europeană și a transformării graniței Republicii Moldova în graniță comunitară.

Nu trebuie însă ignorate nici atuurile pe care Republica Moldova le deține în perspectiva aderării la Uniunea Europeană: potențialul agricol și turistic de excepție, posibilitatea obținerii unor produse ecologice, poziția strategică și statutul de zonă de tranzit pentru resursele energetice dintre Rusia spre statele din Uniunea Europeană.

Câteva date statistice pot confirma necesitatea asocierii, într-o formă sau alta, a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. După ultima extindere, Uniunea se întinde pe o suprafață de 4.454.000 km², cu o populație de 496 milioane locuitori în 2008 (estimat la 500 milioane în 2010).

În prezent Uniunea Europeană are cel mai mare Produs Intern Brut din lume, cifrat la peste 16 trilioane de dolari. Acesta reprezintă peste 21 % din producția mondială. Uniunea Europeană este, în același timp, cel mai mare exportator și cel mai mare importator din lume.

În anul 2009, PIB-ul per capita mediu în Uniunea Europeană a fost de aproximativ 33000 dolari. Comparativ, în România acesta a

fost de aproximativ 7600 dolari, iar în Republica Moldova 1420 dolari (2700 dolari, după indicele puterii de cumpărare). Se înregistrează însă discrepanțe mari între locuitorii diverselor regiuni ale Uniunii și între state pe ansamblu, variind între 7000 și 66000 dolari per capita.

Una dintre prioritățile actuale este definitivarea rețelelor transeuropene de infrastructură (TEN). Proiectele din cadrul TEN includ tunelul de sub Canalul Mânecii, LGV Est, tunelul feroviar Frejus, Podul Oresund și tunelul Brenner. În 2001 s-a estimat că până în 2010 rețeaua va acoperi: 75.200 km de drumuri, 78.000 km de căi ferate, 330 de aeroporturi, 270 de porturi maritime și 210 porturi interne.

Un alt proiect de infrastructură este sistemul de poziționare Galileo, o propunere de navigație globală prin satelit, care urmează să fie construit de către Uniunea Europeană și lansat de către Agenția Spațială Europeană (ESA), putând să fie operațional până în 2010. Proiectul a fost lansat parțial pentru a reduce dependența față de Statele Unite ale Americii (care deține sistemul Global Positioning System), dar, de asemenea, și pentru a oferi o acoperire mai completă la nivel mondial și pentru a permite o precizie mult mai mare, dată fiind vechimea sistemului GPS.

Politica Agricolă Comună este una dintre cele mai vechi politici comunitare. În prezent aproximativ 35 % din bugetul Uniunii este îndreptat spre programe care țin de politica agricolă. Se insistă pe calitate, pe protecția mediului, nu pe cantitate (din cauza excedentelor importante înregistrate în deceniile anterioare). O mare problemă a Uniunii este dependența energetică. În prezent statele membre importă 92 % din petrol, 57% din gazul metan, 97,5% din uraniu. Programele de obținere a combustibililor alternativi, a automobilelor electrice și a punerii la punct a mecanismelor de producere a energiei prin fuziunea nucleară sunt în derulare.

Domeniul educației se bucură de o mare atenție. Anual sute de mii de studenți și elevi beneficiază de mobilități, burse pentru studii și fonduri alocate cercetării.

Povești de succes. Spania.

În anul 1986, în momentul aderării la Uniunea Europeană (la acea vreme Comunitatea Economică Europeană), Spania era deștinătoarea unei economii înapoiate, într-o situație nu foarte

diferită de cea a unor state nou intrate în comunitate, de genul României: o productivitate a muncii foarte scăzută în raport cu restul membrilor Uniunii, o economie preponderent agrară, o infrastructură extrem de deficitară. Prima reacție a muncitorilor iberici a fost de a migra masiv către statele membre mai bogate, cum ar fi Franța sau Germania. O comparație cu starea actuală a Republicii Moldova este binevenită.

În prezent, la două decenii de la aderare, economia Spaniei a ajuns să fie clasată a cincea din Europa și între primele zece ale lumii, ca mărime a PIB-ului (în timp ce se plasează pe locul 27 în lume ca număr de locuitori și pe locul 54 ca suprafață). Contribuția decisivă în definitivarea acestui proces a fost reprezentată de utilizarea eficientă a fondurilor alocate de la bugetul Uniunii. Până în prezent, Spania a beneficiat de peste 150 de miliarde de euro prin programele comunitare speciale pentru dezvoltare regională, agricultură, infrastructură și educație. Din acești bani, cele 80 de miliarde de euro obținute prin programele pentru agricultură au reprezentat nu mai puțin de 24% din veniturile agrare ale țării. Mai mult, aproape jumătate din cheltuielile reclamate de construcția celor peste 5000 km de autostrăzi au fost acoperite cu fonduri europene, la fel și în ce privește extinderea și modernizarea rețelei feroviare. Cu toate că aceste fonduri nu au reprezentat decât 1% din PIB-ul Spaniei, ele au finanțat proiectele publice vitale.

Rata șomajului a scăzut de la 20% în anul 1990 la 8,6% în 2007, adică foarte aproape de media de 7,2 procente din zona euro. Între 2002 și 2006 Spania a creat mai mult de jumătate din locurile de muncă noi din spațiul Uniunii. De asemenea, a înregistrat cea mai mare creștere a PIB – ului, în cifre absolute.

În Spania sunt înregistrați 4,3 milioane de străini. adică în jur de 10% din populația de 46 milioane de locuitori a Spaniei. Numai în anul 2006 au venit în peninsula alți 600.000 de imigranți. Miguel Sebastian, consilierul economic al primului ministru, estima că imigranții sunt autorii a mai mult de jumătate din creșterea economică medie anuală de 3,1%, înregistrată în Spania în ultimii ani. Cea mai mare comunitate de imigranți din Spania este cea a românilor, formată oficial din aproximativ 700.000 de membri (în realitate peste două milioane). În 2008 PIB - ul per capita în Spania a fost de 28445 dolari, peste media europeană și cel puțin 80% din puterea de cumpărare față de cea a locuitorilor Franței și Germaniei.

Italia. În anul 1950, în momentul cooptării Italiei ca membră a CECO, statul respectiv avea o economie distrusă de război, iar pe plan politic pericolul impunerii Partidului Comunist Italian era mai actual ca oricând. Grație unei jumătăți de secol de participare la piața comună, Italia a devenit un spațiu al prosperității economice și a vieții politice democratice.

Conform datelor Fondului Monetar Internațional, în 2008 economia Italiei a fost a patra în Uniunea Europeană și a șaptea în lume, pe baza valorii nominale a PIB-ului. Valoarea PIB-ului per capita a fost, de asemenea, pe locul 27 în lume. Italia făcea parte din grupul G8, al statelor industrializate, era pe locul 18 între statele dezvoltate ale lumii, pe baza indicelui de dezvoltare umană, depășind Germania și Regatul Unit. După unele clasamente, Italia a fost clasată ca a 11-a putere a lumii, depășind Indonezia sau Ucraina. De asemenea, avea al 6-lea nivel al exportului în 2008 (peste 500 miliarde dolari), al cincilea nivel al producției industriale. De asemenea, agricultura înregistra producții ridicate, Italia fiind cel mai mare producător de kiwi și struguri. În 2005 Italia a produs aproape a cincina parte a producției mondiale de vin. De asemenea, deține locul trei în privința nivelului rezervei de aur, după SUA și Germania. În domeniul turismului, Italia ocupă locul cinci la numărul de turiști (43,7 milioane) și locul patru la sumele încasate din turism.

În 2008 PIB-ul per capita a egalat, în general, media europeană. Evoluția economiei italiene în primele decenii de participare la piața comună a fost denumită cu îndreptărire „miracolul economic italian”. Dintr-o țară preponderent agrară, Italia devine una dintre marile puteri industrializate ale lumii și depășea, în valoare absolută a PIB-ului, în 1987, Regatul Unit. În primele decenii de participare la Piața Comună, după 1957, Italia înregistra rate record de creștere economică, de 6-7%. Un avans considerabil l-au înregistrat acele ramuri care furnizau produse pentru Piața

Comună, în condițiile în care, în primul deceniu de existență, aceasta înregistra o creștere de patru ori a volumului schimburilor comerciale între statele membre: automobile, fibre artificiale, instrumente de precizie. Făcând abstracție de fondurile alocate agriculturii și dezvoltării regionale de la bugetul Uniunii, Italia a cunoscut progresul prin forțele proprii, dar beneficiind de un context favorabil: existența pieței comune, participarea la programele comunitare, dezvoltarea infrastructurii internaționale.

„*Tigru baltic*”. Dintre statele care au aderat recent la Uniunea Europeană, cele trei țări baltice s-au bucurat de un progres economic impresionant. De exemplu, în 2004, PIB-ul Estoniei a crescut cu 7,8%, iar economiile letone și lituaniene cu 8,5% și respectiv 7%. În 2005, rata de creștere s-a accelerat, ajungând la 10,2% în Letonia, 9,8% în Estonia și 7,5% în Lituania. În 2005, statele baltice au avut un PIB pe cap de locuitor de aproximativ 50-60% din media UE. Acestea sunt rezultatele participării la piața comună și la programele și fondurile Uniunii, dar și beneficiile politicii de vecinătate aplicate anterior. Între anii 2000 și 2007 creșterea economică totală, în valoare reală, a fost de 79,8% în Estonia, 84,2% în Letonia și 69,1% în Lituania, iar PIB-ul per capita a crescut, de asemenea, în Estonia de la 10258 la 19,243 dolari, în Letonia de la 7600 la 14,933 dolari, iar în Lituania de la 8730 la 16756 dolari.

De ce Republica Moldova în Uniunea Europeană?

Pentru locuitorii Republicii Moldova, integrarea europeană reprezintă unica speranță de mai bine. Intrarea în Uniunea Europeană înseamnă progres economic, nivel de trai decent, oportunități de dezvoltare și modernizare, securitate și protecție. Evenimentele din primăvara lui 2009 au arătat că doar aderarea la Uniune poate constitui o garanție a respectării drepturilor omului și a valorilor democratice.

Ultimele alegeri parlamentare au constatat că integrarea europeană constituie unul dintre pilonii discursului tuturor formațiunilor politice, indiferent de orientarea ideologică. Mesajul respectiv nu este neapărat un crez politic, ci o oportunitate de obținere a voturilor alegătorilor, ceea ce demonstrează că dorința unirii cu marea familie europeană este o dorință unanimă a societății moldovenești. În prima ședință a Parlamentului ales în urma scrutinului din 2005 era adoptată Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene: *“Noi pornim de la faptul că dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană, spre soluționarea pașnică și democratică a problemei transnistrene, spre funcționarea eficientă a instituțiilor democratice și garantarea drepturilor minorităților naționale. Realizarea acestor sarcini este posibilă în condițiile unei cooperări responsabile a puterii și opoziției, ale stabilității vieții politice interne, ale unor garanții democratice pentru dezvoltarea liberă a mijloacelor de informare în masă și ale unei asigurări riguroase a independenței Republicii Moldova în relațiile ei reciproce cu statele vecine”. Acestea sunt, de fapt, valorile și criteriile de aderare cuprinse în toate documentele recente emise de instituțiile comunitare.*

Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova enumără o serie de priorități de urmărit de către autoritățile de la Chișinău, ce corespund foarte bine și se sincronizează cu valorile europene:

1. consolidarea stabilității și a eficienței instituțiilor ca garante ale democrației și statului de drept
2. consolidarea capacității administrative și a sistemului judiciar
3. libertatea presei și a cuvântului
4. cooperarea cu instituțiile financiare internaționale în vederea reducerii sărăciei, consolidării sectorului privat pentru asigurarea creșterii economice
5. îmbunătățirea climatului investițional
6. lupta împotriva corupției
7. gestionarea eficientă a problemelor de frontieră, găsirea de soluții pentru conflictul transnistrean
8. combaterea crimei organizate și a traficului de ființe

umane

9. controlul fluxurilor migraționiste.

Aderarea la Uniunea Europeană ar duce, în linii mari, la îndeplinirea obiectivelor cuprinse în Programul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova.

1. Democrația și supremația legii: consolidarea stabilității și eficacității instituțiilor care garantează democrația și supremația legii, reforma administrativă și consolidarea autoadministrării locale; revizuirea legislației în scopul asigurării independenței justiției; eficiența în lupta împotriva corupției.

2. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și drepturile minorităților, combaterea traficului de ființe umane, eradicarea maltratării și a torturii, asigurarea libertății de expresie, de asociere, a drepturilor copiilor, drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază în domeniul muncii.

3. Cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate, prevenirea conflictelor, cooperare în combaterea terorismului, a neproliferării armelor de distrugere în masă și a exportului ilicit de arme, rezolvarea conflictului transnistrean.

4. Reforma și dezvoltarea economică, creșterea bunăstării populației, implementarea unor acțiuni majore în vederea reducerii sărăciei, creșterea eficienței sistemului de asistență socială.

5. Economia de piață funcțională și climatul de afaceri prin intermediul reformelor structurale adecvate, mediu transparent pentru afaceri, convergența cu legislația Uniunii, creșterea volumului exporturilor în statele membre.

6. Dezvoltarea rurală și regională, reducerea diferențelor economice și sociale între diferitele regiuni ale țării.

7. Lupta împotriva crimei organizate, traficului de persoane, femeii, copii și imigranți ilegali, de armament, consolidarea autorităților de drept – poliție, grăniceri, vamă, prin aprovizionarea cu echipament modern, facilități și instruire, în special în scopul sporirii eficienței punctelor de trecere a frontierei. Droguri, spălarea banilor, crimele economice și financiare. transport, energie, telecomunicații, mediu, cercetare, dezvoltare, inovații.

8. Protecția mediului, accesul la informația de mediu.

9. Integrarea în Spațiul European de Cercetare, consolidarea resurselor umane materiale, ajustarea sistemului educațional la standardele țărilor membre, autonomie mai mare a universităților, modernizarea curriculumului, introducerea tehnologiilor informaționale, susținerea schimbului și a oportunităților de studiu, dialogul cultural, schimbul de tineri etc. cooperarea societății civile, cooperare culturală, audio vizual, cooperare regională și transfrontalieră.

Documentele ce se referă la relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană precum și actele fundamentale ale diplomației și politicii externe a statului se raportează la principiile comunitare. În realitate, chiar fără a fi început negocieri oficiale de aderare la Uniune, prin politica de vecinătate Republica Moldova beneficiază de importante avantaje, pe lângă sumele consistente alocate. Pe ansamblu, pentru perioada 2007-2013, Uniunea alocă anual peste 2 miliarde de euro pentru punerea în practică a PEV. În plus, Facilitatea de investiții pentru vecinătate, susținută de bugetul Uniunii și de bugetul statelor membre, oferă ajutor nerambursabil pentru atragerea de credite (peste 4,7 miliarde euro în 2007-2009) pentru investiții în transporturi, mediu, energie, sectorul privat și cel social.

Politica Europeană de Vecinătate a avut deja efecte benefice și deschide noi perspective: integrare treptată în structurile europene, accesul pe piața internă a Uniunii, participarea la programele comunitare, apariția unor noi oportunități de dezvoltare economică, obținerea de sprijin pentru soluționarea conflictului transnistrean, furnizarea de resurse financiare pentru derularea programelor transfrontaliere și trans-naționale, deschiderea pentru legăturile culturale, educaționale, de mediu, tehnice și științifice.

De la proclamarea independenței și până în prezent, Republica Moldova a beneficiat de peste 300 milioane de euro din fondurile comunitare. Această sumă a parvenit prin intermediul Programului TACIS, dar și prin Programul pentru Securitatea Alimentară, Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului (EIDHR) sau Programul AENEAS (anii bugetari 2004 -

2006).

Republicii Moldova i-au fost alocate, pentru perioada 2007-2010, prin intermediul Programului European de Vecinătate și Parteneriat, 209,7 milioane de euro. Asistența este concentrată pe 3 sectoare prioritare:

- buna guvernare și consolidarea democrației;
- reforma sistemului judiciar și creșterea capacității administrative;
- creșterea economică și reducerea nivelului sărăciei.

În domeniul comercial, Uniunea Europeană tinde să devină principalul partener al Republicii Moldova ca volum al mărfurilor schimbate. Printr-o serie de acte din ultimii ani, Uniunea își deschide gradual piața sa internă pentru produsele moldovenești, oferindu-i Moldovei condiții privilegiate de comerț sub forma regimului GSP plus în ianuarie 2006 și a Preferințelor Comerciale Autonome în martie 2008.

În 2005 a fost semnat un acord de facilitare a comerțului, pe principiul asimetrismului în raporturile economice bilaterale, care se materializează în exportul fără plata taxelor vamale a produselor moldovenești. După 2007, UE a devenit principalul partener economic al Republicii Moldova, 50,1% din exporturi în 2007 și 45% din importuri provenind pe direcția Uniunii Europene. În acest context, România locul al doilea la exporturi din Republica Moldova, după Rusia, și al treilea la importuri, după Rusia și Ucraina.

În domeniul mobilității persoanelor, există premise pentru flexibilizarea libertății de mișcare a cetățenilor moldoveni pe teritoriul Uniunii. Printre succesele acestui dialog în continuă desfășurare se numără negocierea și semnarea acordurilor de facilitare a regimului de vize și readmisie a persoanelor, precum și deschiderea Centrului Comun de eliberare a vizelor Schengen pe lângă Ambasada Ungariei la Chișinău. În prezent, se discută acordurile cu privire la facilitarea regimului de vize și readmisie cu Ucraina și Republica Moldova. de asemenea, a fost definit un Parteneriat de mobilitate cu Moldova și Georgia.

Pentru a concluziona, beneficiile integrării în Uniunea Europeană sunt multiple și esențiale pentru progresul societății moldovenești în următoarele decenii:

- beneficii financiare și creștere economică, manifestată pe mai multe căi: accesarea directă a unor fonduri comunitare substanțiale, îndreptate spre reformă administrativă, investiții în economie și infrastructură; creșterea nivelului investițiilor străine, cu precădere a celor din statele membre, dar și creșterea credibilității față de investitorii din statele terțe. Fondurile comunitare s-ar putea ridica la peste un miliard de euro anual. Creșterea economică s-ar traduce prin apariția unui număr de noi locuri de muncă, prin atingerea unui nivel decent al salarizării, prin perspectiva revenirii în țară a multor dintre cetățenii moldoveni și a refacerii echilibrului demografic al țării. Beneficii conexe ar fi posibilitatea rețehnologizării economiei, creșterea productivității muncii, sporirea exporturilor prin accesul total la piața comună, echilibrarea balanței comerciale, scăderea dependenței economice și a posibilităților de șantaj economic și politic din partea statelor foste membre ale URSS prin intermediul condiționării furnizării resurselor energetice.

- libertatea de mișcare a locuitorilor Republicii Moldova, deveniți cetățeni europeni, posibilitatea de a munci în statele membre ale Uniunii, cu forme legale.

- dobândirea unui climat de stabilitate în relațiile externe, sprijin acordat de instituțiile comunitare pentru rezolvarea conflictului transnistrean, pentru reglementarea relațiilor cu Rusia și Ucraina și pentru securizarea graniței de est a Republicii Moldova, care ar deveni, în același timp, și graniță a Uniunii.

- accesul agricultorilor moldoveni la Politica Agricolă Comună, obținerea de subvenții, aplicarea metodelor și a normelor stabilite de instituțiile comunitare.

- prin accesul unor specialiști moldoveni în Parlamentul European și în alte instituții realitățile moldovenești și avantajele investiții în valorificarea potențialului pământurilor dintre Prut și Nistru vor deveni mai cunoscute în restul statelor europene.

Documente istorice tecucene

Ion N. OPREA

„Prestigioasei instituții ieșene, la întemeierea căreia a pus umărul logofătul și poetul Costache Conache, spre informarea cercetătorilor interesați de trecutul unor așezări din sudul Moldovei, Iași, 13 iulie 2010”, așa sună dedicația lui Ștefan Andronache care depune la Arhivele Naționale ale României – Serviciul județean Iași cele trei volume ale sale (162 + 241 + 264 p.) din „Documente istorice tecucene”, 2001, cuprinzând secolele XVII – XIX, editate de Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” Tecuci.

Satisfacție dublă, deși târzie, ca o instituție scumpă a cojudețului meu de existență administrativă, care are puterea și cutezanța, cu reusită, să tipărească o carte, când suratele lor, altele cu mari pretenții existențiale, n-au bani să-și achiziționeze măcar cărțile, opere ale autorilor locali, spre folosul cititorilor proprii. Dar asta e altă problemă, de politică culturală...

După ce autorul – Ștefan Andronache – mulțumește domnilor dr. ing. Gheorghe Lazăr, primarul municipiului Tecuci, profesorului Ioan Corneschi, viceprimar, pentru sprijinul acordat în elaborarea Lucrării – de un fel deosebit, zic eu – oferă cititorilor, cu generozitate, și un substanțial Cuvânt înainte, adresat nouă cititorilor, făcându-ne părtași la aventura cutezanțelor sale, devenite o operă.

Avid după informații cu privire la satul natal – am spus, într-altă parte, sunt tecucean prin structura actuală administrativ-teritorială, Priponești-Tecuci-Galați, astăzi cărțile lui Ștefan Andronache m-au captivat din primul moment când le-am găsit expuse la vederea cercetătorilor de la instituția ieșeană, primitoare a lor. După cum confirma și domnia-sa, autorul, „cunoașterea prin mijlocirea documentelor” a locurilor, însemnând istorie, știință dar și multă cultură, interesul nostru e intens. Dacă istoricii Nicolaie Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, B.P. Hașdeu sau Nicolaie Iorga au știut și au reușit să

șteargă colbul uitării de pe atâtea documente trecute ale vremii și să ni le păstreze, corectându-le, completându-le și actualizându-le, un Mihai Costăchescu, profesor al multora încă în viață, rămîne drept „cel mai mare editor de izvoare românești”. Puse la îndemînă-ne... pasiunea și interesul nostru pentru istorie se completează cu ceea ce au scris Alexandru Papadopol Calimach și alți erudiți ca Teodor Codrescu sau Gheorghe Ghibănescu – cu ale lor documente moldovenești, dar, pentru noi tecuceni, și cu realizările profesorilor C.A. Stoide și Constantin Solomon care, din 1938 și pînă în 1942, au pus în circulație aproape 300 de acte privitoare la perioada 1575-1870, înmănușiate în trei volume de „Documente tecucene”, utile specialiștilor, dar și celor ce vor să se informeze pentru a zidi monografia localității natale. Răspuns la ceea ce cerea cîndva Iorga: istoria oricărei localități este istoria țării, iar cînd fiecare localitate își va avea monografia ei, istoria țării va fi completă sau autentică, l-am tradus în cuvintele mele pe marele savant și patriot – Nicolae Iorga.

Avînd ca imbold seria Colecției „Documenta Romaniae historica”, seria A Moldova, editată de Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași, autorul rămîne fidel punerii în valoare a altor și altor lucrări inedite privind zona Tecuciului. După cum singur mărturisește, plecînd de la inventare, precum „Documente moldovenești”, „Manuscrise” și... „Achiziții noi”, la zestrea Arhivelor Centrale, dar și la fișele de „Documente istorice” de la Cabinetul de Manuscrise al Bibliotecii Academiei Române – ca repere de lucru – interesul cercetătorului s-a amplificat, reluînd alte și alte documente, peste 2500 la număr cele cercetate și aprofundate, dintre care au rămas selecționate și redate nouă, în cartea de care ne ocupăm, doar o parte din ele. Suficiente să ne rețină atenția prin conținutul lor la lucrări de anvergură științifică și practică. Indestule ca să ne cheme la lectura lor: cărți domnești de danie, de întărire sau de slobozenie, zapise de vînzare sau de cumpărare, cărți de judecată, mărturii de cercetare sau hotarnice etc. Utilitatea lor stă în înseși legitimarea curgerii în timp a proprietății și a detinatorilor ei în localități ca Răchiteni sau Stănișeni, Brăhășești, Țepu, Buciumeni, Nicorești, Țigănești, Matca, Drăgănești, Trohonești, Fintînele, Șerbănești ș.a.

Tot atît de interesant și util activității de cercetare și punere în pagină de carte explicativă, este măsura luată de autor ca fiecare volum să aibă indicele de nume ale personalităților și localităților, cuprinderea cîrmuitorilor timpului (primari, ispravnici etc.), explicarea unor cuvinte și expresii slave, folositoare și viitorilor autori ai monografiilor așezărilor noastre. Ele au meritul că îmbogățesc și completează munca înaintașilor la care m-am referit: îndeosebi a profesorilor Stoide și Solomon, ultimul un vrednic fiu al comunei Avrămești – Tutova.

Cît de importante sunt documentele oferite nouă, vrîncenilor și tecucenilor, mai ales, de autorul citat, indicăm spre lectură doar pe cele din 23 mai 1758, prin care „Scarlăt Ghica, domnul Moldovei, întărește mînăstirii sfîntul proroc Samuil din Focșani stăpînirea asupra moșiei Țîrgului Tecuci” (vol. II, p. 105-108) și pe cel din 30 august 1817 referitor la „Banul Petrache Negrea (care) dă mărturie hotarnica lui Vasile Costache, vel logofăt, pentru moșia sa din locul Țîrgului Tecuci ce fusese împresurată de cele ale mînăstirelor „Prorocul Samoil” din Focșani și Răchitoasa” (vol. III, p. 83-84).

Despre Priponeștii mei, ca și în cărțile Stoide-Solomon, n-am găsit ceva consemnat nici în cărțile lui Ștefan Andronache. M-am oprit, ca lector, la marginea satului, ca și autorii, cercetătorii în cauză. La 8 februarie 1828, scrie Andronache, „Isprăvnicia ținutului Tecuci confirmă faptul că preotul Ioan Onica din Gohor, vecin Priponeștilor (Gohor, satul lui Nicolae Stelian Beldie care pe la anul 1941 conducea „Curier ieșan”, publicație la care au colaborat și Gheorghe Chiper – cu pseudonimul Gh. Serdaru-Dinograncea - , George Lesnea, Aurel Leon, Constantin Ciopraga, Traian Ghiorghiu, Petrea Andrei, Ștefan Bîrsănescu, Otilia Cazimir, Al. Piru, August Scriban, Nicolae Țatomir ș.a.) a avut partea sa de moșie din bătrînul Sterpu pe care neamurile lui i-au vîndut-o și nu i-au mai înapoiat-o la rîscumpărare” (vol. III, p. 124-125); dar și ca la 30 iunie 1850 despre „Pămîntul de baștină și cumprătură care i se cuvine (altuia) lui Ioniță Chirvăsuță din Gohor” (p 204-205).

Care dintre vrîncenii sau tecucenii de astăzi vor să meargă pe urmele strămoșilor lor, să afle ce au însemnat așezările sau oamenii timpurilor de mult intrate în eternitate, citească volumele lui Ștefan Andronache despre „Documente istorice tecucene”. Cele trei cărți, oferite de el Arhivelor Statului – și nouă – ca și cărțile Stoide- Solomon, sunt o mare bogăție spirituală de care autorul și editorii pot fi mîndri, iar noi, cititorii, nu ne vom mai putea lipsi de ele niciodată...

Contul Asociației Culturale
“ACADEMIA RURALĂ ELANUL”

2511.1-6065.1/ROL deschis la B.C.R. Bârlad

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

Vlad Codrea, Univ. “Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Simion Bogdănescu, Bârlad

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpex SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

De la „Spitalul lui Drăghici” la Spitalul Județean de Urgență Vaslui (1852-2010) *

Prof. dr. Nicolae IONESCU

Cartea se înscrie în preocupările, tot mai numeroase în ultima vreme, de a surprinde prin cercetări asidue, instituții de referință în România, în general, și în județul Vaslui, în special. Ea continuă direcțiile de cercetare monografică pe plan local, înscriindu-se între rezultatele notabile ale celor ce slujesc pe altarul lui Hipocrate.

Lucrarea are peste 328 de pagini și cuprinde patru capitole cu imagini sugestive de epocă, unele inedite, ce relevă amploarea fenomenului studiat, rezultatele concretizându-se, de mai multe decenii, într-o uriașă și variată producție istoriografică. Cartea este prefăcută de prof. dr. doc. Gheorghe Scripcaru, fost rector al Universității de Medicină și Farmacie Iași, care consideră lucrarea "o adevărată *Cartă de identitate a conștiinței medicale, o contribuție de referință la istoria medicinei românești*". Demersul autorilor este însoțit de *Postfață* și de o pagină intitulată *De vorbă cu cititorii...* La acestea se adaugă un grup de *Anexe* cu imagini reprezentative din evoluția spitalului. În ultima dintre ele, sunt incluse epigrame și pastile umoristice.

Autorii închină această lucrare oamenilor în *halate albe* care au grijă de sănătatea noastră. Ea abordează istoria unei *instituții de reper* în peisajul social al Vasluiului, Spitalul Județean de Urgență, pe parcursul unui secol și jumătate.

În primul capitol se realizează un scurt istoric al vieții sanitare de pe aceste meleaguri, insistându-se, cum era și firesc, asupra înființării și activității primului așezământ spitalicesc „*Dimitrie Drăghici*” în epoca modernă și contemporană, apoi transformarea sa în cea mai importantă instituție de sănătate din oraș și nu numai. Se analizează și alte compartimente conexe ale Spitalului Județean ca Stația de Salvare și Laboratorul de Medicină Legală.

În al doilea capitol, autorii descriu cu relevanță cele 16 Secții principale ale spitalului de-a lungul vremii, relevându-se importanța acestora în apărarea bunului cel mai de preț al omului: *sănătatea*. Se continuă investigațiile cu preocupările în domeniul științific, desfășurându-și activitatea aici unii medici cu realizări notabile în viața spitalicească.

Ultimul capitol, al IV-lea este cel mai consistent, insistându-se asupra principalelor personalități medicale de *ieri și de azi*. Se realizează câte un medalion al medicilor care și-au pus amprenta asupra activității spitalicești în Vaslui și nu numai. Pentru acest

demers, autorii au organizat informațiile în ordine cronologică : *Medici din secolul XIX*, începând cu întemeietorul Crucii Roșii Române, Carol Davila. Se continuă cu *Medici din secolul XX*, nume de referință legate de viața sanitară vasluiană: Vasile Andreescu, Gh. Balcu, Nicolae Bărlădeanu, Maria Pantea, Valeriu Lupu, Augustin Ilieș, Mircea Zavate, Traian Găbureac, Iorgu Arnăutu, Nicolae Botezatu, Carmen Rotaru etc. În ultima parte se insistă pe *Marile personalități legate de Vaslui*: Grigore T. Popa, Petre Brânzei, Gioconda Dobrescu, Costică Novac, Gh. Târnoveanu, Valentin Neagu, Constantin Teodorescu ș. a.

În economia lucrării, o mare parte este rezervată secolului trecut, îndeosebi Epocii Nicolae Ceaușescu, cu *luminile și umbrele ei*, când orașul Vaslui devine reședință de județ și se dezvoltă din punct de vedere edilitar, inclusiv în domeniul sanitar.

Acest studiu monografic, inedit și unic prin conținutul său, reface cu minuțiozitate drumul parcurs de una din cele mai vechi instituții din Vaslui, într-un veac și jumătate în care nu au lipsit războaiele, epidemiile, calamitățile naturale și, nu în ultimul rând, marile transformări social-politice.

Așadar, să ne bucurăm de fiecare dată când apare o carte pe această temă. În totalitatea ei, lucrarea este interesantă, incitantă, oportună, inedită și onestă în mediul istoriografic local și nu numai. Cunoaștem strădania autorilor pentru apariția acestei cărți. De aceea, o recomandăm călduros, autorii nefiind la prima apariție editorială și dorim să nu fie ultima. Ei prezintă, în spirit sintetic, informațiile și amintirile despre viața medicală din orașul reședință de județ, redându-ne o lume cât mai aproape de adevăr.

Încheind aceste rânduri, avem convingerea că o nouă ediție a lucrării, mai amplă, bazată și pe sugestiile cititorilor, cărora se adresează această carte, va putea acoperi mai bine întreaga problematică a evoluției Spitalului și a vieții medicale, de-a lungul celor aproape 150 de ani de existență.

La acest moment editorial, ne vine în minte urarea:
VIVAT, CRESCAT, FLOREAT !

* Mihai Ciobanu, Nicolae Bărlădeanu, Valeriu Lupu, *De la „Spitalul lui Drăghici” la Spitalul Județean de Urgență Vaslui (1852-2010)*, Editura PIM-Iași, 2010.

Neculai I. ONEL

Ploaia

Câmpul e bătut de uscăciune,
Porumbul este tot numai tăciune.
În zare bate pală de căldură,
Iar cucul cântă a jale pe-o ridicătură.

Privighetori cu aripi frânte
Nu pot în codru să mai cânte
Și peste tot e cald și e durere,
Iar satul plânge în tăcere.

Când privesc al secetei prăpăd
Parcă nu îmi vine satul să-l revăd.
Toți privesc spre cer cu neputință
Și se roagă cu multă credință.

Înspre seară, Cel de sus trimite
Nori și ploaie pentru vite.
Căldura din grădini s-a stins ca o văpaie,
Iar prin pădure vântul copacii îi îndoiaie.

Secetă

Peste câmpie, sus în codru și în sat,
O grea tăcere s-a lăsat.
Doar un pârâu mai susură în vale
Luând cu el doar plâns și jale.

De luni de zile nu mai plouă
Și dimineața nu mai cade rouă.
Scârție în noapte fântânile din sat,
Iar colo sub cireș, izvorul a secăt.

Pământul nu mai are iarbă pentru vite,
Iar frunzele în copaci sunt ofilite.
Și peste tot căldura se încinge,
Când lasere din cer grădina o atinge.

Se roagă toți, cu mic cu mare,
S-apară nori și fulgere în zare.
S-aud bătăi de toacă și de clopot,
Iar ploaia a-nceput să cadă rece în ropot.

Corneliu VĂLEANU

Băsesciene

Atac la președintele Bănescu
Pe mări și-oceane cu vaporul
Mulți ani a dus de țară dorul,
Acuma, el ca șef de stat,
Tsunami adus-a pe uscat.

Bănescu în istorie
De când e dânsul la putere,
Avem în țară ploii non-stop
Și cum tradiția o cere:
Să-l botezăm Traian POTOP !

Bănescu și sloganul preferat
Deviza lui este sloganul:
"Să trăiți bine!"
Dar nu precizează anul
Și nici cine.

Mesajul către pensionari
"Scumpii noștri pensionari,
Nu-i de unde pensii mari,
Vă dăm bonus drept mărire,
Drum expres spre cimitire!"